

१२४१

KANYA VIKRAYA DOSHI DARSHAK.

कन्याविक्रय दोषदर्पक.

रथनार

जो० भूपतराय हरगोविंद दातार.

सहायक

व्या० नरोत्तम नित्यानंद सभा मंत्री.

छपायी प्रसिद्ध करनार

औदित्य टोलक शुभेच्छक सभा.

अभवावाहः

आडीआ मध्ये अमरतलालना जलदियमा
“ हितरक्षु प्रेसमा ” पटल नेशेन
मुण्णये छापुं.

संवत् १९३७. सन १९८१.

किम्मत त्रय आना.

KANYA VIKRAYA DOSH DARSHAK.

कन्याविक्रय दोषदर्शक.

२५ नार

१४४८

नो० भूपतराय हरगोविंद दातार.

सहायक

व्या० नरोत्तम नित्यानंद सभा मंत्री.

छपायी प्रसिद्ध करनार

औदित्य टोळक शुभेच्छक सभा.

अनुवाद :

प्याडीआ भंये अमरतलाक्षना "मुद्राविवर्मा"
"हितरक्ष प्रेसभा" पटल नेशंग
मुणुळमे छापु.

संवत् १९३७. सन १८८१.

किम्मत त्रय आना.

શા.શા. વ્યા. મણીશંકર રામેશ્વર થાણુદાર રહેવાશી ક૦ ઉમરેઠ. પ્ર. ખેડા.

આપે પોતાના તિર્થેશ્વર (પિતા) વ્યા. રામેશ્વર ઇ/છા રામ જે સંવત ૧૯૩૧ના ભાદરવા સુત્રી ૧૧ ને રોજ આ દુનિઆ છોડી સ્વર્ગ નિવાશી થયા. તેમના સ્મરણાર્થે ૫-રોપકારી ઊદારતા વડે ઇનામ આપી કન્યાવિક્રય નિર્બંધ ર આપ્યો, તે શુભ કાર્ય બદલ આપને આભાર મનાયછે.

આપ ઉમદા કેળવણી પામી સ્વસ્તાલીમાં સંપન્ન અને સુખી વૃત્તી થવાને ઉત્કંઠા ધરાવોછો. તે વડે સાતીની શુભેચ્છક સભામાં આવેશી મંજર ગણાઓછો. અને અન્ય જનોનું બહુ કરવાનો દયાળુ સ્વભાવ આપના સદ્ ગુણોનો પ્રકાશ દર્શાવેછે. તે સર્વ સદ્ગુણોનું સ્તવન થવા આપને આ લઘુગ્રંથ પ્રિતીભાવે અર્પણ કરવામાં આવેછે. તે સ્નેહ પૂર્વક માન્ય કરશે.

આ. ટા. શુ. સભા.

પ્રદેતાવેના.

સર્વ રવદેશિ બાહ્યોમાં આજ કાલ કન્યાનો વિક્રય થતો જાય છે, તેમાં મુખત્વે કરીને આ આજ ગૂજરાતના બ્રાહ્મણ, વાણિયા વિગરે જાંચ મનાવી સ્તાતિમાં દેખા દેખી (જેમ ભરવાડની પાછળ ઘેટાં ચાલ્યાં જાય છે તેમ) દીનપર દીન વધારે પ્રસરતો જાય છે. તેથી ધણાક બ્રાહ્મણો અને વણિકોની સ્તાતિમાંના ધણા પરા જનો ગરિબાણેવડે જવાનીથી અવસ્થાએ પોહોચવા મુખી વાંઠા રહે છે, તેઓ પ્રત્યક્ષ કે ગુપ્તમાં કુર્કર્મ કરે છે. કન્યાનો ખાપ જેમ ખેડૂતો ઢોરને વેચે છે, અને વળી નિરદય હૃદયના પુરૂષો જાણે છે કે, કસાઈને ઘેર ગાયનું મૃત્યુ થયે. તેમ જાણ્યા છતાં પણ ત્યાં વેચે છે. તેમ મહાન પુરૂષોને જન્મ આપનારી માતાઓ પોતાની દીકરીનો વિક્રય કરવા લાલમથી લોભાઈને વધારે પધસાની માગણીઓ કરે છે, તેથી કસાઈથી પણ જો નિર્દય હરે છે. તેમજ વળી પોતાની લાડકવાઈ બાળકીઓ, કે જેને વાસ્તે પોતાને અને પોતાની અરધાંગિનાને કેટલાં દુઃખ વેઠવાં પડ્યાં છે તેઓની જીદંગીનું કેટલું શુભ ઇચ્છવું તે બુદ્ધી જઈને પધસા જ્યાંયિ વધારે મળે તેવા વૃક્ષ (વચે પોહોચેલા) વરને તે નાહાની વચની બાળકી પરણાવે છે; તેથી સંસારીક સુખક્રમ વિરૂધ જીવન કાઢવાનો વખત તેને આવે છે. અર્થાત ત્યારે તે પુરૂષ પોતાના આપર (અંત) ઉપર આવે છે, ત્યારે પેલી કન્યા નવ જોખના અને ભર

તરૂણાસ્વસ્થાવાળી થાયછે. તેને પોતાના વૃદ્ધ અને તવાઈ ગયેલા ભરથારથી જોયતું સુખ મળતું નથી, કાંતો તે તેની જોડે જાહિત થતી નથી. તેણી કરી વ્યભિચારીણી થઈને પોતાના કુળને તથા આખરને ન જોતાં પોતાનાં માળાપની અને સ્વસુર પક્ષની આખરને ગુમાવેછે. વળી દુર્ધવચોગે જો પોતાનો પતિ મરી જાયછે, તો પછી તે સ્ત્રીને વ્યભિચાર કર્મ કરી ગર્ભપાત કરવાનો સમય આવેછે. અને તેથી આપણે સર્વ સ્વદેશિ મિત્ર તે પાપના બંધનમાં આવિ પડીએ છીએ. બાવળનું વૃક્ષ વાળીને તેના ઉપરથી કુંદ કેરી કે કેળનાં ફળ પામતા નથી, પણ પૈડા ને * પાલોળીઆંજ પામીએ છીએ. તેમ લોભવડે કન્યાને વેચવાથી પોતાના કુળને હાંછન વગર બિચું કરી સારું ફળ મળેછે? માટે આ નકારા ધારાનું નીકંદન નહીં થાય ત્યાં સુધી એમ થયાં જશે, તેથી સર્વ સ્વદેશિઓએ દયાનમાં લેઈ આ ચાલ જેમ બને તેમ બંધ કરવો જોઈએ. આ નિબંધનાં ચાર પ્રકરણ કર્યાંછે. પહેલામાં કન્યાવિક્રમથી દેશ અને તાતિમાં આત્યંત થતી ખરાબી દર્શાવી છે. બિજામાં સશસ્ત્ર કન્યાદાન તથા વિક્રમનું ફળ સુચવ્યું છે. ત્રિજામાં સ્ત્રીઓ પ્રત્યે પુરૂષના ધર્મ તથા કન્યાવિક્રમ શાસ્ત્રોક્ત નથી પણ દોષિત સિદ્ધ કર્યું છે. ચોથામાં કન્યાવિક્રમ કરનારો અને વિક્રયીત પૈસો એ બંને અધર્મિ (પાપી) છે. એટલું દર્શાવી નીબંધ સંપૂર્ણ કર્યો છે. સજ્જનોને વિરોધિ એછે જે આ મારો પ્રથમનો ચત્ત છે માટે રૂઠી બાહ્ય લખાણ હોય તો તેને માટે સેવકને ક્ષમા કરશો.

કન્યાવિક્રય દોષદર્ષક.

—૧૭૭૭—

પ્રકરણ ૧ બું.

કન્યાવિક્રયવડે દેશ અને જ્ઞાતીઓમાં
અત્યંત થતી खराबी.

પ્રભુ સ્તુતિ.

શાર્દૂલ.

માગું હે ભગવાન શાક્ષી સડના, શર્ણે રહી યાચના ।
તે શાક્ષી મુજ તાત આપ થઈને, પૂરો રૂઢી વાંછના ॥
દોષો માફ કરીજ ગ્રંથ રચાવા, આપો મને ઝલતિ ।
કન્યા વિક્રય દોષ દર્ષ કરવા, બક્ષો પ્રભુ સૂમતિ ॥૧॥

કન્યા વિક્રય હાલમાં દીનપર દીન વધતો જાયછે,
અને તે ઝેરલે સુખી વખી ગણાછે કે તેનાં માઠાં ફળ
નિચી પદ્વીનાથી તે ચઢતી પદ્વિના સુખી સર્વને આપવાં
પડેછે, અને અંદર અંદર કુસંપ થઈ જાય કૂળોનો નાશ
થતો જાયછે, વળી ઘણાક દેવાદાર થઈ કરજમાં ફસાઈ જાય
છે. કન્યાનો વિક્રય કરનાર બાપ પોતાની બાળકીના સુખને

સાહે કંઈ પણ વિચાર કરતો નથી. માત્ર પદ્મસાનાજ સોબવડે
 લાડપાડથી ઊછેરેલી પૂત્રીને દુઃખ રૂપિ દરિયામાં ઝો-
 કાવી દેઈ અંતે પોતાની જીંદગી દ્વેષમાં ને કલેષમાં યુગ્ત
 રેછે. કેમકે મુધરેલા અને અસ્તાન દેશિઓ સૌએ પોતાની
 બાળ પ્રજાને (અનેક પ્રકારે કસકસરથી પેદા કરી સં-
 ગ્રહ કરેલા ખારા પદ્મસાથી તેમને) બાણીને સૂવિદ્યાનું
 અમૂલ્ય સુખ નિઃસ્વાડતાં પરણાવી દેવામાં યુગ્થાયછે. અને
 કમાયેલો પદ્મસો ક્ષણિક ક્રીડાતીને માટે માટા વરખોડા અને
 સ્નાતિના ભોજનમાં ખરચો નાખેછે. કન્યાનો વિક્રમ કર-
 નારો બાપ પોતાની કન્યા જેમ કોઈ જમિન, ઘેર કે
 ઘરનું વધારે મૂલ આપે તેને વેચેછે, તેમ તેનો જે વધારે આ-
 પનાર મળે તેને પરણાવે (વેચાણ આપે)છે. મતલબ કે તે
 પદ્મસાની સાથે પરણાવેછે, પદ્મસાના ઠરાવથીજ વેચીશાળ
 બાંધેછે. પછી તે પોતાની કન્યા જેટલા રૂપીઆની રકમને
 માટે પોતાના બહેવાઈને આપવા કબ્જલ થયો હોય તેટલા
 રૂપીઆ જ્યારે તે બચી ચુકે છે, ત્યારે કન્યાનો લોભી
 બાપ, નહીં પુઠો કે નહીં જીવાન, નહીં બહેલો કે નહીં
 અસ્તાન, જોતાં પૈસા મળવવા જેવા વર સાથે પરણાવવા
 બંધાયેલો હોય તેને પરણાવેછે. એનો ઊંડો અર્થ અટકેલોજ
 છે કે જેમ વારંગનાઓ દ્રવ્યની સાથે ધંધો કરે છે,
 તેજાજ હાલ તેમના થયા બરોબરછે. માત્ર ઉપરથીજ ઉ-
 જળું નામ ધારણ કરી મિથ્યાભિમાનને વળગી લગનનું કંક

ત નામ કહેવડાવે છે જેમ કે:—

ફાલ.

પ્ર૦ રાજા કિસકે ગોઠિયે, જોગી કિસકે મીંત;

વેશ્યા કિસકી પત્ની હે, કુન વેશ્યાકો કંથ. ૧

બી૦ રાજા ગર્જકે ગોઠિયે, જોગી મતલબ કે મીંત;

વેશ્યા જરકી પત્ની હે, જર વેશ્યા કો કંથ. ૨

તેથી સ્થિતિનેજ યોગ્ય આપણે ધીએ. તેથી અંતે પરિણામ એ નીપજે છે કે જે વરના બાપે આ પ્રમાણે કરજ કરી રૂપીઆ ભરી પોતાના દિકરાને પરણાવ્યો હોય, તે કરજ પોતાના મુઆ પછી તે દીકરાને માથે આવી પડે છે. કેમકે જે ચાર કે પાંચ હજાર રૂપીઆ આપીને પોતાના દીકરાને તો પરણાવ્યો, પછી તેનું વ્યાજ આપવાને અને પોતાના કુટુંબનું પોષણ કરવાને અશકત થઈ પડે છે. પછી આવી દુર્બળ અવસ્થામાં પોતે મરી જાય છે. તો, તે કરજ પછીથી વારસામાં દીકરાને તથા તેની વહુને આપી જાય છે; તેથી તેઓ બિચારા અનેક પ્રકારના તર્ક પિતર્કના ચિંતારૂપી મરણબચમાં (જેમ જાળમાં મીન પકડાય છે તે નો મુએજ છુટકો થાય છે તેમ) સપડાઈને પોતાના બચાવ માટે પોતાનું ઘર, પોતાનાં વસ્ત્રાભુષણ અને વાસણકુસણ વેચે છે. પોતાનું રૂણ મટાડવાના ઉપાય કર્યા છતાં પુરૂં ન થવાથી નિરાશ હોઈને આખરે પોતાની સ્ત્રિના શણગાર ઉતારીને વેચતાં પણ જ્યારે યેણુદારે તેમનો ખ્યાલ નથી

છોડતા, ત્યારે તેઓ દંપતિ પુરુષ મારા બરાડા પાડી
બરા ઝાંતઃકરણથી પોતાનાં માખાપને હાય પોડારી આપ
દેછે. તેને માટે પ્રખ્યાત કવિ વુલસીદાસ કહેછે કે:—

ફોલે વુલશી હાય ગરિબકી, કમ્મ ન ખાલી જાય;

મુખેઢોર કે ચામસે, લુહા બસમ હો જાય.

અર્થ—જેમ મરેલા ઢોરના ચામડાની ધમણમાંથી ગિ-
કળતા વાડુની કુંકવડે લોહા જેવો ઝાંતિ કહણ પદાર્થ ઝા
ગળી કે બળી ખાક થઇ જાયછે. તે આ જીવતા ચામડાની
ધમણ (માણસનું શરીર)માંથી નીકળતા ઊંડા નિસાસાની
હાયરૂપી આપનો વાડુ નીકળેછે, તેવડે વિક્રય કરનારાં માતપો
તા ખચીત નાશવાન થઇ જશેજ. માખાપોને તેમનાં સમજ
ણાં બાળકો પોતાનું અણહિત યવાથી જે આપ દે, તેથી તે
મુકત થતાં નથી. માખાપનો ધર્મ છે કે, પોતાનાં છોકરાંનું
રૂઠું ચહાવું. તેને બદલે અજ્ઞાન હાય ત્યાંથીજ આવા દુઃખ
રૂપી દરિયામાં ધડેલી દ્યો છો, શું એ તમારી વ્યાજબી
કરજ છે? કીડી અને કુંતવા જેવા અદ્યજીવ જે પગતળે
ચગદાઈ જાય, ત્યારે તો તેને માટે તમારાં હૃદય કંપી ઉઠે
છે, અને તમારાં વાહાલાં બાળકોને જન્મ પર્યંત રિખાવી
રિખાવીને દુઃખમાં નાંજો છો; જે ગીત, ખાટકી પણ નથી
કરતા, બિચારા તેઓતો અંકદમ જીવને નાશ કરેછે. તેથી
પણ તમા વધારે કુર ઘાતને આખરે તેમને મહા દુઃખમય
અવસ્થામાં આણી મુકોછો કે, જેથી તેઓ તદન હિમત હારી

જમ કંગાલ હાલતમાં પોતાના દિવસો જીવતાં સુખી ત્રાસ દાયક અને દયાભરેલી સ્થિતીમાં ગુજરે છે.

કન્યાનો બાપ પોતાની દીકરીના પૈસા ઉપજાવે છે, માટે તેજ દિવસથી તેના ઉપર પાપનો બોજો ચઢી ખેસવાને લીધે તેની સ્થિતિમાં ફેરફાર થતો જાય છે. કન્યાના પેસા જીવે પૈસો શું બિગાડ કરવાને શક્તિમાન નથી? તે પૈસો પાસેના ખરી મહેનતના કમાયલા પૈસાને જેમ ફાકડું *દામજીને જેમ્ની જાય છે તેમ જેમ્ને હરણ કરે છે. તે પૈસો મનુષ્યના જીવતરને હણે છે, સઘળા સંસારના સુખનો નાશ કરે છે, નાચાશીની એળ લગાડી નિંદ્યાપાત્ર કરે છે. હરામનો પૈસો જેને મળે છે. તે તથા નિરદ્યમી થઈ જાય છે. એટલે પોતાનું પોષણ કરવાને પણ સાંસા પડે છે. આવી સ્થિતિમાં પોતાની દીકરીનાં દુઃખરૂપ ત્રાસદાયક વચ્ચેના સાંભળવાં પડે છે અને તેની પીડાથી ગભરાયેલા પુરૂષો, મિથ્યા જન્મ ગુમાવી, ફાગટનો ફેરો ખાઈ, જીવતર રદ કરી, પરલોકને વિશે અધોગતિને પોહોવે છે. આ પ્રમાણે કન્યા વિક્રય કરનારાઓ જે વેદનું અધ્યયન કરેલા હોય, મહાન પદ્ધિને પામેલા હોય, નિત્ય નિયમને વિધી નિષેધના પાળનારા પોતાને ગણતા હોય, તોપણ તે તિરસ્કાર પામવા યોગ્ય થાય છે.

જે કૃત્ય કનિષ્ઠ પદ્ધિના હિંદુ અને યવન જેને અનાર્ય કહેવાય છે, તેઓ પણ કરતા નથી. તે ઉત્તમ જાતિના આર્ય કહે

* તરાક સાથે પ્રથમ વિદાજોડું સુતર હોય છે.

વાતા બ્રાહ્મણ, વણિક વિગેરે જાતી સ્તાતી આદી લેખને ખીજી સ્તાતિના કરે, તો તેઓ વિવિધ પ્રકારના સંસારી વિલાસો કયાંથી ભોગવે? શી આશ્વા? તેઓ તો કંકાસ કુસંપ અને અનેક પ્રકારના રોગોથી પીડાવાનાજ; અવા આવા અનેક પ્રકારના યુક્ત પાપોથી આપણા દેશની રમૂર્ષિ અને અનેક પ્રકારનાં સુખની આપનારી વિદ્યાદેવી નાશ પામી અને પામતી જાય છે; તોપણ વિદ્વાન અને ગુણુત બ્રાહ્મણ અને વણિક વિગેરે ચેતતા નથી. અરે આપણી આંખો ઉધાડી છે છતાં જમમાં આવેલા ખાડને ન દેખતાં મોઢા પડીએ છીએ; પણ તેથી બચવાના ઉપાય છે છતાં જાણી જોઇને તેને કામ લગાડતા નથી, એ શું થોડી મુર્ખતા કહેવાય? અહાર પ્રમાણે આડકાર, એ રીતે જેવું કામ કરીએ તેવાં તેનાં ફળની પ્રાપ્તિ સમજી.

કોઇ શ્રુતિ, સ્મૃતિ કે, કોઈ પણ પુરાણમાં અથવા મહાન ત્રરષિના હાથથી લખાએલા કોઈપણ પુસ્તકમાં કન્યા વિક્રય કરવો એવું દર્શાવેલું નથી; છતાં આવાં કર્મ કરે છે તેવાઓને એકદમ સ્તાતિના ગુણીજનો (ઉપરીયો) એ તે દુષ્ટ આલમાં પ્રવર્તતાં અટકાવવા. દરેક સ્તાતિના ગુણુત આગેવાનોની એજ અગત્યની ફરજ છે.

આવાં કર્મ કરનાર જે બ્રાહ્મણો અને વણિકો છે તે માત્ર નામનાજ છે; કારણ કે તે બ્રાહ્મણ અને વણિકો નથી, એતો અંડાળથી પણ અધમ પંકિતના છે. એવું આ

ગળ ચોથા પ્રકરણમાં ખતાવેલા દ્રશ્ય ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે. મુખ્યત્વે કરીને નાગર બ્રાહ્મણોમાં કન્યાનો વિક્રય અનિશ્ચય થાય છે. જેઓ સર્વ બ્રાહ્મણોમાં મોટું પદ ધારણ કરી તથા સુધારાધનું ડોળ દેખાડી પોતાથી ઉતરતી પંક્તિ ના બ્રાહ્મણો જોડે ભોજનવ્યવહાર પણ રાખતા નથી. તેઓ જ્યારે આવું કન્યાવિક્રય પાપકર્મ કરે, એ કેવું દીલગીરી સાથે આશ્ચર્યકારક છે? જ્યારે ઉત્તમપદ ધારણ કરનારાઓ આ પ્રમાણે કર્મ કરે ત્યારે કનિષ્ઠ પદનાઓને શું કહેવું? અસલ વખતમાં જ્યારે મુસલમાનો રાજ્ય કરતા હતા, ત્યારે નાગર બ્રાહ્મણો તેમનામાં શ્રેષ્ઠ પદ ધારણ કરી અધિકાર ભોગવતા હતા. તેથી તેવા અંધિર રાજ્યોમાં પોતા ના મોટા કારભારવડે કરીને દ્રવ્ય ભિગું કરી વંશપરંપરા થી ધનાઢયો થએલા, તેના ધનની મદદે કરીને પોતાને જી ઠા થવાથી અથવા ખીજ કોઈ કારણથી કન્યા ન મળે એ ટલે તેમની કહેવત પ્રમાણે “રૂપીઆની ભરીએ ગાગરડી તો આવે એક નાગરડી” એ પ્રમાણે અનિશ્ચય દ્રવ્ય આ પી કન્યા લેવાનો ધારો પાડેલો જણાય છે. અને તે ઉપરથીજ એ કહેવત નિકળેલી માલુમ પડે છે. પ્રથમ કન્યાવિક્રયની ઉત્પત્તિનું મૂળ વિચારતાં નાગરોમાંથીજ ઉત્પન્ન થએલું હોય, એમ માલુમ પડે છે.

નાગર બ્રાહ્મણોનું દેખાદેખી ખીજ સાતીઓ જેમાં જૂદીજૂદી જાતો, વાણીઆ, ક્ષત્રી, સૂતાર, ભાવસાર વિગેરે

નો સમાવેસ થાય છે. તેઓ પણ શિખ્યા; ઉકરડાનો યુ
મ અગ્નિ ઉકરડામાંજ બળે છે, તે જોયું ધુંધવાઈ ધુંધવાઈ
ને સળગતો જાય છે, તેમ કન્યાવિક્રયનો દોષ આપણામાં
પ્રગટ દેખાતો નથી પણ અંદરનાં ધુંધવાઈને આપણો
નાશ કરે છે. વળી જેવી રીતે કાટવાસણને આઈ જાય છે,
કાટો લાકડાને ફોલી જાય છે, પાણીની ધારા પડવાથી જ
મીન જોદાતાં જોદાતાં જાડો પડે છે, તેવી રીતે હે સ્વદે
શિ ભાઈઓ! આપણામાં આ નકારી વૃત્તિ ઉત્પન્ન થવ
થી આપણે માઠા પરિણામને પોહોચતા જઈએ છીએ. વા
રતે જેમ અંડાળ પુરુષનું અન્ન ખાવાથી માણસની બુદ્ધિ
પલટાઈ જાય છે, તેમ કુલીન લોકો કન્યાનો વિક્રય કરતા
નથી પણ કન્યાવિક્રય કરનારાની જોડે સંબંધ રાખે છે, તેથી તે
ઓની બુદ્ધિ પલટાઈને અચીત તેઓ પણ આ પાપના
પંજમાં સપડાઈ અંધનમાં આવી જાય છે.

સાતિના પ્રાસ અને ધનાઢ્ય ઉપરીઓએ આ પા
પી ધારાનો બનતા ઉપાયો ચોજીને નાશ કરવો, એજ સર્વ
કરતાં પેહેલી કરજ છે. કેમકે એ ફલકર્મ કરવાથી પોતાની
પંક્તીને માન મળવાને ડોકાણે કલંક ઓટે છે, એમ સમજી
પોતાની અસ્તાનતામાં કુખી જતા પોતાના સાતિભાઈઓને
આ આલ દોષિત છે, એમ દેખાડી સુધારવા. અને જેમ
બને તેમ આ નિંદ્યકરમનાં કારણો બતાવી ત્યાગ કરાવવો.
એજ આપણા મનુષ્ય ધર્મનો મુખ્ય હેતુ છે. અને એજ

મારી સરવ રવદેશિને તમાં મુખ્યત્વે કરીને પ્રાણજ્ઞા અને
વશિક વિગેરેને વિસ્તૃતરૂપ વિનંત્રી છે.

પ્રકરણ ૨ જી.

સશાસ્ત્ર કન્યાદાન તથા વિક્રયનું ફલ.

ગૂર્જર પ્રાંતમાં વેત્રવતી ત્રે પૂર્વે એક પવિત્ર શહેર
હતું. ત્યાં સત્યશીળ નામે સરસુખા મહાન સત્તાધારી
હતા. તેની પ્રજાપાળ સુનિતિરૂપી સહાયતા અને રક્ષણવડે
સર્વ પ્રજા ઉદ્ધમી હોવાથી અતી સુખી હતી. તેથી તેઓ
ધર્મરત્નિતિમાં સંપૂર્ણ આરિતક અને આવેશી હતા. ધર્મ
દેશ સાંભળવામાં ધણી વખત રોકતા. નિત્ય કુરસદનો વ
ખત જે રાત્રી, તે સમય વ્યાસજી નામે સદ્સંહિત
રાજ પાસે કથામૃત શ્રવણ કરવા તેઓનું સભામંડળ ભ
રાતું હતું. એ વિદ્વાન પ્રાણજ્ઞ મહી, સાખર નેદાના મધ્ય પ્ર
દેશમાં મહારાજાધિરાજ સિદ્ધરાજ જયસિંહના આત્માગ્રહ
થી વસેલા ટોળક દ્વિજના વંશજ હતા. તેમનાથી નાના પ્ર
કારના ગ્રંથો વેદ, શાખા, સ્મૃતિઓમાંથી આત્મકલ્યાણના
સદ્વિદેશ સાંભળી સર્વ જનો સુનિતી ગ્રહણ કરતા હતા.
ભાગ્યતાદિ ભક્તિમાર્ગ શ્રવણ કરી શુદ્ધતાથી વર્તતા, મહા
ભારતાદિ ઇતિહાસો સાંભળી શરાતનમાં પ્રખળ નીવડતા,
રામાયણ, નળાખ્યાન, ઇત્યાદિ સાંભળી આપત્તિ સમયે

ધૈર્યતા રાખવી શીખતા. ઓખાહરણ, રૂક્ષમણીહરણ ધત્યા
દિ રસ અલંકારી કથાઓ સાંભળી મન પ્રસન્ન કરતા હતા.
એ રીતે નાના પ્રારંભની કથાઓવડે નિમગ્ન થતી પ્રજા (ત્રિ-
તાવકતા) સર્વેનો વખત ચોખ્ય નિતીમાર્ગમાં ગમન થતો હતો.

એક દિવસને વિશે ખાદ્યણ, ક્ષત્રી, વૈશ્ય અને શુદ્ર ત્રા-
રે વર્ણની સભા કથામૃત શ્રવણ કરવા બિરાજી હતી. તેઓ
પ્રત્યે વ્યાસજીએ ભવિષ્યોક્તિ પુરાણમાંથી કન્યાદાન (સ્વ-
તનયા પાણી મહણ કરાવવું) તે વિશે કથાબોધનો પ્રારંભ કર્યો.

વ્યાસોવાચ—શ્લોક.

કન્યા વિતેન યા દદાદ, યથાશક્તિ સ્વલંકૃતામ્ ॥

તત્પુણ્ય સંખ્યા કર્તું હિં, ચિત્ર ગુપ્તો ભવત્ય લમ્ ॥૧॥

અર્થ—જો કોઈ યથાશક્તિ વસ્ત્ર અલંકાર પેહેરાવી
સદક્ષણા સહિત કન્યાદાન કરે, તે પુણ્યની સંખ્યા ગણવાને
* ચિત્રગુપ્ત (અમરાજનો અગુર લેખક) પણ અશક્ત છે.

કન્યાદાનં કૃતં યેન, શ્રદ્ધયુક્તેન ચેતસા ॥

સ્વર્ગલોક મવાપ્નોતિ, નાત્રકાર્ય વિચારણાત્ ॥૨॥

અર્થ—જો પુરુષો શ્રાદ્ધવડે કરીને કન્યાદાન કરે છે,
તેઓ નિઃસંદેહ સ્વર્ગ લોકને પામે છે. અક્ષવૈવર્ત પુરાણ.

કન્યા યેન સવાસસા સકનકા દત્તા ગુણજ્ઞે વરે ।

દત્તા તેન સપર્વતા વસુનતી દ્વીપાર્ણવૈઃસંવૃતા ॥

ઇષ્ટં તેન શતક્રતું સુવિમલં તીર્થાં વ ગાહઃકૃત ।

સ્તેનૈકોત્તર તારિતં કુલશતં સંસાર ઘોરાણવાન્॥૩॥

અર્થ-જેણે બચ્ચાલંકાર પેહેરાવી સદગુણી પુરુષને કન્યા અર્પિ (પરણાવી) તેણે સમુદ્રો અને ખેટો સહિત આખી પૃથ્વીનું દાન કર્યું, સૌ યત્ન કર્યા, અડસઠ તિર્થ ની યાત્રા કરી તેવા પુન્યને પામીએ. વળી આ ભયાનક સંસારમાંથી પોતાની એકસોને એક પેહેડીના પૂર્વજને તા રચા, એવા અથાગ પુન્યને પ્રાપ્ત કરીએ.

એક કન્યાદાન વડે સૌ યગ્નનું પુન્ય પ્રાપ્ત થાય, સૌ મહા યગ્ન કર્યાથી એક અશ્વ મેધનું ફળ મળે, અને સૌ અશ્વમેધ કર્યાથી સ્વર્ગમાં સુરાવી પદ પ્રાપ્ત થાય. એવાં ધર્મ શાસ્ત્રોમાં સપ્રમાણું વચ્ચેનો છે. તે સાંભળી અષોઘ્યાના મહા પરાક્રમીને પ્રતાપી એવા, સગર રાજાએ પોતાને જેટ પુત્રીઓ થવાની એપેક્ષા આદરી. તે ધાર્મિક અને દ્રઢ મન ના રાજાએ ગંગા ત્રેડે જઈ તપશ્ચર્યા કરવા, અને વિશ્ણુ ને પ્રસન્ન કરી તેમનાથી વરદાનમાં ૬૦૦૦૦ કન્યા માગવા નિર્ણય કર્યો. પછી પ્રધાનને રાજ્ય સોંપી તપ આરંભ્યું. મહાઉગ્રતપતા યોગે વિશ્ણુ પ્રસન્ન થયા, પ્રત્યક્ષ રૂપે રાજાને કહ્યું વરંબુદ્ધિ (વર માગો) કહેતાં રાજા સુધીમાં આવી પ્રદક્ષિણા અને સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરી માગે છે. એ ટલામાં ધુંદ્રે કાપડ્ય કરી રાજાને બુલથાપ ખવાડી પુ-

ત્રીને જદલે પુત્ર માગી દેવાડ્યા. વિરનુ તો અસ્તુ કહી અં
 તર ધ્યાન થયા. રાજા તપનું નિસરજન કરી સ્વસ્થાનમાં
 પધાર્યા. ઇશ્વરીવચન કળીજીત થવાથી તે રાજાને સાઠ હજાર
 ૨ પુત્રો થયા. પોતાના એકાંતી પુત્રોની એકતાના પ્ર
 વણવડે તે રાજા મહા બળીષ્ઠ મનાતો ગયો. રાજાએ વિ-
 આર્યું કે મને કન્યાદાનનું પુન્ય મેળવતાં ઇંદ્ર રાજાએ વિધન
 કર્યું. જેમ પૂર્વે કુંભકરણને પણ તપને અંતે વર માગતાં
 ઇંદ્રાસનને જદલે નિંદ્રાસન મગાવી ઘોર નિન્દ્રાવશ કર્યો
 હતો. માટે હું સો અશ્વમેધ કરી ઇંદ્રને તેના રાજ્યાસનેથી
 મ્મદ કરીશ. એવી ધારણાથી વિદ્વાન બ્રાહ્મણોની સમમતી પ્રમા
 ણે અશ્વમેધનો પ્રારંભ કર્યો. આ બળીષ્ઠ રાજાના ૬૦૦૦૦
 પુત્ર મુખ્ય સામંતો અને અપાર સૈન્યના ભ્રમવડે સર્વે રા-
 જાએ યગ્નનો અશ્વ બાંધવાને અશક્ત હતા. તેણે કરી
 નિર્વિદ્ધે યજ્ઞો થવા માંડ્યા. ૯૯ યગ્ન પુર્ણ થયા ત્યારે ઇંદ્રને
 અંત્યા પ્રાપ્ત થઈ, તેથી સ્વરૂપ પાલટી પૃથ્વી ઉપર આવી ગુપ્ત
 પણે યગ્નના અશ્વનું હરણુ કર્યું અને તે કપીલ દેવના આ
 ગ્રમમાં લેઈ જઈને બાંધી પોતે ચાલ પકડી. અશ્વની શોધ ક-
 રતાં કપીલ મુનીના આગ્રમમાં ભાળ મળવાથી ૬૦૦૦૦ સામંતો
 દળસહિત ત્યાં અડ્યા. અને મુની તપશ્ચર્યામાં બેઠેલા દિઠા
 થી મહા ક્રોધાપમાન બની ઘણાં તીરસ્કારી વચનો સંભળા-
 વ્યાં કે, અશ્વ બાંધી પુર્ણ કરવાની અશક્તતાથી તપનો ઢોંગ
 માંડ્યો છે, તે મુકી પુર્ણ આપો કે અશ્વ છોડી આપો. આ

વાં દુરામ્રહી વચ્ચેનો સાંભળી ત્રણે તપ ભંગ થઈ જતગૂત થયા, અને સનમુખ જોતાંવારમાં નેત્રમાંથી વન્હી નિકળતાં સાંઠે હજાર પુત્રો બહાર બરમ થઈ ગયા. તે પુત્રોનો ઉદ્ધાર કરવા સગર રાજાથી ચોથા પુરૂષ ભગીરત નામ નેષ્ટિક અને ધાર્મિક મહારાજા જન્મ્યા, તેમણે ધંધરને તપશ્ચર્યાથી પ્રસન્ન કરીને સ્વર્ગમાંથી ગંગા આણી અને તેના પ્રતાપથી પુર્વજોનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો. કન્યાદાનથી શુદ્ધ ઉમદવરે આવાં માટાં પરાક્રમા થયાંછે, માટે હરેક જને કન્યાદાન આપવું તે સ્વધર્મ અર્થે અગત્યનું સમજવું જોઈએ.

ઓતા—ગહારાજ! આપની મધુર વાણિના સુખોદયે કન્યાદાનના વિધી, ફળ અને મહિમા સાંભળી આપનો ધણો ઉપકાર માનીએ છીએ. પરંતુ એક શંકા ઉત્પન્ન થાય છે, તે સભામાં પુછતાં સંકોચ ઉપજે છે.

બાસ—અનિતીમાર્ગનો ખોધ એકાંત કે ગુપ્તમાં મળે છે. પરંતુ નિતીમાર્ગ જાહેર સભામાં સમજી શકાય છે. માટે નિઃસંદેહપણે પુછો.

ઓતા—ધંધરે આપું હોય, ત્યારે તો દિકરી પરણાવતાં બે રૂપિયા ખર્ચવા. પણ કરજદાર થઈ ગયા અને કુળ વાત (શુનાં લાકડાં) તો ખરા બાપદાદની ધંજતમાં પોતા સાતા હોય તેવાઓની શી વલેહ?

બાસ—સજ્જત કુળીન પુરૂષને આતિથ્ય કરવું, તેવાઓ ને પોતાની સ્થિતિ વિદીત કરવી. પછી પાનેતરે વીઠીને ક

ન્યાદાન આપી પગે લાગવું. તેમાં ઉત્તર કિર્તિ અને પ્રત્યક્ષ.

શ્રોતા—મહારાજ! કિર્તિ તો શાની? સગાંવહાલાં, નાતબંધ, મિત્રાન્ન અને દક્ષિણા પાત્ર નહીં, વળી વિવાહ ના ઉત્સવ આંગણે જણાય નહીં. એ તે લગન! વાહ: વાહ:!! જો વેહેવાઈ પાસે માંડવાખર્ચ પરભાર્યો કરાવ્યો હોય તો કેમ?

વ્યાસ—અરે ભાઈઓ મિથ્યાભિમાનથી આંગણમાં ધામધુમ કે માંડવાખર્ચ વિગેરે ન કરતાં યથાશક્તિ શાસ્ત્ર વિધિ કન્યાદાન કરવું, તેજ શુદ્ધલગ્ન જાણવાં. વેહેવાઈ પાસે માંડવાખર્ચ કરાવવું, એજ એક પ્રકારનો વિક્રમ ઠરે છે.

શ્રોતા—આપે ઠીક કહ્યું પણ સંસાર ખીરધારનો છે, આપવું ને લેવું. ખાવું ને ખવાડવું. ત્યારે આપણે લોકો ને ઘેર પાટલો માંડ્યો હોય તે ખવાડ્યા વિના કયમ આ લે! બિજાઓને ઘેર આલો કર્યો હોય તેનો ખદલો ક્યારે વસુલ થાય, ગામલોકો શું જાણે?

વ્યાસ—ખાવું ખવાડવું વ્યવહાર છે, પણ સામાની હવેલી દેખી આપણું ઝુપડું તોડી પાડવું એવો કેવળ મુર્ખાઈ છે. ઉમેદી પડતું મુકનાર જોખમાય છે પણ ખેતીને મુનાર પોતાનો હેતુ પાર પાડે છે. આપણી શક્તિ ઉપર આધાર રાખી હરેક જાતનો વ્યવહાર લંબાવતાં વિચાર રાખવો અને સમય જોઈને વહીવટ કમી જારતી કરતા જવું, તો પોતાની ઇજ્જત આપણને ખામી નહીં લાગે. હરેક ખાખ

તમા વિવેકથી વર્તવું. (નભી શકાય તેવી રીતે ખવા જવું તેજ પ્રમાણમાં આંદાનો વ્યવહાર પણ રાખવો) એટલે બધું વસુલ થવાનું ને સીલક ઘરમાંજ જામે રહેશે. તેથી વસુલ લાવવાની આશાનું કારણજ નિર્મળ થશે.

જે સર્ગાવહલાં કે લોક નિતીવાન, સમજી તથા વિવેકી હશે, તેઓ તો યથાશક્તિ વર્તણૂક જોઇ સાઈં માન આપશે કે, એણે શુદ્ધ આંતઃકરણવડે શાસ્ત્રવિધી કન્યાદાન કરીને રવકુટુંબની ૧૦૧ પહેડીના પૂર્વજોનો ઉદ્ધાર કર્યો, તેથી ઘણું વખાણ કરશે. પણ પેટભરા, લાલસુ અને અસાનો એ ચાર દિવસ પાછળ કે પુઠે બડબડીને હામ પડશે.

શ્રોતા—એવાનો બડબડાટ સાંભળવા, તે ધજતને ખામી લાગે ખરી કેની?

વ્યાસ—દુનિયા દોરંગી છે, અસાની અને મિથ્યાભિમાનીઓનો ટોટો નથી. કુવાને માટે ઢાંકણું હોય છે જગતને માટે ઢાંકણું નથી. કેટલાક વખાણ કરે તો કેટલાક નિંદ્યા કરે. મિથ્યા વખાણથી કુલયું અને મિથ્યા અપવાદથી ભય ધરવો એ કાયર તથા મુર્ખનાં લક્ષણ છે. જૂ બાગુ પેહેરણું કહાડી નાંખીએ તો સ્પષ્ટ રીતે નાગાપણનો દોષ પોતાને માથે સ્વહસ્તે તાણી લેવાય છે. મારે વિવેકને અનુસરી નિતીથી ચાલવું, એટલે જૂ જેવા ચટકો મારી દુઃખદાયક જ નોનો શોધ કરી દૂર કરવા. પણ જગતમાં વસ્તુ તજી નાગા થવું કેદેખાવું, તેમ કદી થવા દેવું નહીં.

ઓતા—મહારાજ! ખર્ચવરા કરી ઇજત ન રખાઈ
એટલે એની મળે ઉઘાડા થમાજ તો.

વ્યાસ—એમાં ઉઘડાપણું નથી, એતો ખેશીને સુનાર
જેવું ડાહ્યાપણું છે. કારણ જગતમાં મિથ્યા કિર્તિ મળ
વવાને કરજ કરી કુબલુજ થવું, તેમાં નાગાઇ અથવા ઉઘા
ડાપણાનો સમાવેશ છે. માટે કરજ કરી વ્યય કરવોજ નહી.

ઓતા—મહારાજ! કન્યાદાનનો બિંબી તથા ફળ સ-
મજ્જા, વળી અચોગ્ય કરજ કરી ખર્ચ કર્યામાં પાપ પ્રાપ્ત
થાય છે, તે સર્વે સમજાયું. પણ સાટાં કે ત્રેપડાં બંધ બે
સારી કન્યા લાવવી, આપવી કે અપાવવી, તેમાં કાંઈ હોષ છે?

વ્યાસ—ભાઈ સાટે ખેન, વળી બાપ સાટે દીકરી પ
રણે, એના જેવી અનિતીરૂપી ખીજી ક્યું પાપ હોય? કાકા,
મામા, માસી, દોઈ કે હરકોઈ નજીકનાં ખીજાં સગાંની
કન્યાને સાટે પરણવું, અને તેવાઓનાં મન મનાવવાને કન્યા
અપાવવા સાડે કાંઈ કરાર કરવો કે, લેખ લખી આપવો. અ
થવા પદરથી નાણાની રકમ આપવી, કિંવા કન્યા આપનારને
અવેજ અપાવવા સાડે ત્રાહિત રથજો નાણાની રકમ અનામત
મુકલી, એવી સરતથી કે કન્યાનો બદલો ન અપાવાય, તો
મુકનારનો પેલી મુકલી રકમ ઉપરથી હક ઉઠી જાય, અને
મુકાવનાર તેનો માલિક થાય. ત્યારે એ તે વિક્રય કે વિક્રય
નો પિતા શું કેહેવાય? વિક્રય કરવાનું ખીજ (મૂળ) સાટાં
ત્રેપડાં છે. કારણ કન્યા આપવામાં અવેજ લેવાનો કરાર

કરાવે, તેજ પાપનું મૂળ અને દીકરીનું મૂલ સમજવું.

ઓતા—મહારાજ! વિક્રમ કરવાથી પાપ લાગે છે. એ વિશે શાસ્ત્રનાં પ્રમાણ કૃપા કરી સંભળાવશો.

વ્યાસ—(ભવિષ્યોત્તર પુરાણ કહાડી વાંચે છે.

શ્લોક.

કન્યા વિત્તેન જીવંતિ યે નરા પાપ મોહિતાઃ

તે નરા નરકં યાંતિ યાવ દા ભૂત સંપ્લવમ્ ।

તસ્માત્સર્વ પ્રયત્નેન નગ્રાહ્યં કન્યકા ધનમ્ ॥૧॥

યશ્ચ ગૃહ્ણાતિ લોભેન કન્યાં ક્રીત્વા ચ તદ્ધનમ્ ।

સોન્ય જન્મમિ રાજેન્દ્ર ઓતુ ભવતિ નિશ્ચિતમ્ ॥૨॥

અર્થ—પાપમાં લબ્ધ થયાને પાપના માહમાં ગરક થયેલા જનો કન્યાનું ધન ઉપજાવી, તેવડે જીવનની આશા રાખે છે, તે પાપિષ્ઠો શુદ્ધિના પ્રભયકાળ સુધી નર્કનાં દુઃખ ભોગવે છે. માટે બનતા પ્રયત્નવડે કન્યાનું ધન લેવુંજ નહીં, લોભથી કન્યાધન ઉપજાવવા કન્યા વેચે તો મરણ પછી માન્યર ચોનીમાં જન્મ ધારણ કરે છે.

કન્યા વિત્તં ગ્રહે દ્યો વૈ નરકે તિવસે ચ્ચિરમ્ ॥

તદુત્પન્ન ફલં મૂક્ત્વા પુનઃ શ્વાંદાલતાં ભજેત્

અર્થ—કન્યાવિક્રમ કરનાર (દિકરીનો પૈસો ઉપજાવનાર) નર્કમાં પડે છે. ત્યાં મહાપીડા ભોગવ્યા પછી અંડાળ

ચાત્રીમાં જન્મ ધારણ કરેછે.

છપય.

લે દીકરીનેા દામ, ડામ રહેવાનેા તેને;
 દુઃખ ટળીને સુખ, કહેા મળયું છે કેને.
 રકત બક્ષી છે ક્ષિત્ત, તેજ ધરમાં ના વ્યાપે;
 કરે કૂળનો નાશ, હળાહળ ક્રુમતિ રથાપે.
 આમનેા દામ ઉપજવીને, તર્ત તો ખુશી થાય છે;
 વિક્રય દ્રવ્ય આવ્યા થકી, હોય તે પણ જાયછે.

પ્રકરણ ૩ જી.

**સ્ત્રીઓ પ્રત્યે પુરુષના ધર્મ તથા કન્યા
 વિક્રય શાસ્ત્રોક્ત નથી, પણ દૂષિતછે.**

કન્યા વિક્રય કરવાથી કન્યા, કન્યાનેા બાપ અને તેનેા
 ભરતાર તથા તેઓના બીજા પક્ષતું આપ્ત કુટુંબ શાં-
 તિને પામતું નથી. જેઓએ કન્યાનાં વેચાણ કરનાં હશે
 તેઓને અનુભવ સિદ્ધ જણાયું હશે કે, આ પાતકી પદ્મ-
 સાથી આપણે લેતા વખત તો સુખી થયાં, પણ પાછળથી
 દુઃખ * સોસવું પડયું. તેમજ સાઠાં કરનારા પુરુષ પણ

* એવા પૈસા જતા રહેછે, ને લેનારાઓ આખાવી
 ખી થઇ ગયાછે તેના અનેક દાખલા નજરે આવેછે.

જેમાં નિમાં કુલ જોવાથી કન્યા વિક્રય કરનારા જોવીજ
સ્થિતિને લાપક થાયછે. કન્યા વેચતી એને પ્રતિધ્વની
ખીજો શબ્દ સાડું છે. તેથી કન્યા વિક્રયને સાડું એમાં કવ-
ચિતજ ફેર છે. (મનુ સ્મૃતી)

પિતૃભિર્ભ્રાતૃભિર્શ્રૈતાઃ પતિભિર્દેવરૈસ્તથા।

પૂજ્યા મૂષયિતવ્યા શ્વઃ બહુકલ્યાણ મીપ્સુભિઃ॥

અર્થ—સુખ અને સંપત્તિની ઇચ્છા કરનારા ખાપ
તથા ભાઈએ અને પતિએ તથા દિગેરે સ્ત્રીને સન્માન
આપી ઉત્તમ વસ્ત્ર અને અલંકારથી શણગારી.

યત્ર નાર્યસ્તુ પૂજ્યન્તે રમન્તે તત્ર દેવતાઃ॥

યત્રૈ તા સ્તુ ન પૂજ્યન્તે સર્વા સ્તત્રા ફલા ક્રિયાઃ॥

અર્થ—જો કુટુંબમાં સ્ત્રીને સન્માન મળેછે તેમાં દેવતા
સંતુષ્ટ થઈને રહેછે. પરંતુ જો કુટુંબમાં સન્માન મળતું ન-
થી તેમાં યજ્ઞ, યાગ, નપ, દાન, વિગેરે સર્વ ક્રિયાઓ નિ-
શફળ જાય છે.

શોચન્તિ જામયો યત્ર વિનશ્યત્યાશુ તત્ કુલમ ।

ન શોચન્તિ તુ યત્રૈ તા વર્દન્તે તદ્ધિ સર્વ્વદાઃ॥

અર્થ—જો કુળમાં સ્ત્રીઓ દુઃખી થાયછે તે કુળ જ-
લદીથી પરિવારી રહેછે. અને જોમાં હૃદયમાં સ્ત્રીઓ સુખી
રહેછે તેમાં સુખ સંપત્તિની વૃદ્ધિ થાયછે.

જામયો યાનિ ગેહાન્નિ શપન્ત્ય પ્રતિપૂજિતાઃ॥

તાનિ કૃત્વા હતાની તિ વિનશ્વન્તિ સમન્તતઃ॥

અર્થ-સ્ત્રિઓને ચોગ્ય સન્માન ન મળવાથી, તેઓ
જે કુળને આપે તેનો ધાણુંકરીને નાશ થાયછે.

ટીકા—કન્યાનો બાપ પોતાની કન્યાને ખર્ચસા લેઈ
પરણાવેછે. અથવા અરસપરસ સાટું કરી કન્યાની આ-
પણે કરેછે. તેથી કુટુંબમાં અંદર અંદર સંપત્તિ થવાને બદલે
ઘરના સાધારણ કામ કાજની અડસાઅડશી વડે ઈર્ષ્યા ઉત્પન્ન
થાયછે. અને જ્યાં અદિઆપેદા થઈ કે પછી પત્ની રહ્યું. તેને
વાસ્તે મહામુનિ મનૂના શાસ્ત્રાર્થ વાક્યો પ્રમાણે તે કુળનો
તાત્કાળ લય થવા માંડેછે. અને કાળાંતરે તેનો નાશજ
થાયછે, માટે એ ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજાયછે કે, બાળકી-
ઓનો વિક્રય થાય, ત્યાં તો તેમાંથી કલેશ પેદા થયા વિના
રહેજ નહી. કલેશ પેદા થયા પછી નાહાના પ્રકારના ખડ-
તાં દુઃખે કરીને તે બાળકીઓના મુખમાંથી નિરંતર નિઃ-
ળતા હાથ સખ્દ વડે જે આપો અપાયછે. તે પ્રાપ્ત કરવાર
પુરુષના યત્ન-યાગ-તપ-દાન વિગરે સતત્ક્રિયાનો સત્વર
નાશ થઈ જાયછે; એ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કન્યાવિક્રય
દોષિતછે. માટે તેનો ત્યાગ કરવો.

જળી આર્યધર્મ નીતિશાસ્ત્રમાં ગ્રહસ્તાશ્રમના ધર્મ
વિષે કહ્યું છે.

નહ્યેવ માર્યા ક્રેતવ્યા ન વિક્રેયા કથંચન।
 યે ચ ક્રીણન્તિ દાસીંચ વિક્રીણન્તિ તથૈવચ ।
 મવેત્તેષાં તથા નિષ્ઠા લુબ્ધાનાં પાપચેતસાં ॥

અર્થ—ભાર્યા કોઈ પ્રકારે અગ્રીહવાને કે વેચવાને લાયક નથી. જેઓ દાસીને અગ્રીહ કે વેચે, તેવા લોભીયા-ઓ પાપી નિષ્ઠાવાન જાણવા. તેમજ જે કન્યાનો વિક્રય કરનારાછે તેને લોભી અને પાપી ગણી તેઓની બદ નિષ્ઠા ઉપર ધિકારવું. વળી તેમાં એવું લખ્યું છે જે.

ન કન્યાયાઃ પિતા વિદ્વાન મૃહીયા ચ્છુલ્કમ ણ્વ પિ॥
 મૃહન્ શુક્લં હિ લોભેન સ્યાન્નરો પત્ય વિક્રયી ॥ ૩૬ ॥

અર્થ—વિદ્વાન પિતાએ કન્યાનું કોઈ પણ મુલ્ય લેવું નહીં. લોભથી જે લે, તે તે સંતાનનો વેચનારો ગણાયછે.

કન્યાવિક્રય કરનારાના કપાળમાં કન્યા વેચવાનો કાળો ડાઘ ચોટે છે. અવાચ્ય અને પશુ પંકિતમાં ગણાતાં જનનરો પોતાના બચ્ચાં ઉપર કોઈપણ આદત આવવા જેવો દે આવ માલમ પડે, તે તેમને અચાવવા માટે તેઓ તે આક્રતીની સામાં થાયછે. તે હે મારા પ્યારાં સ્વદેશિઓ! તમે પશુ પક્ષીથી પણ ગયા? કે તમારાં નિર્દોષ બાળકોને સુખ આપવાની જગાએ નિદેયતાથી આ સંસારરૂપી સમુદ્રમાં તેઓ ને ઝરાડવા હડસેલી મેલોછો. એ ઘણુંજ અમાર્યાદ અને શ

રમ ભરેલું છે. કન્યાવિક્રય કરવાનાં અતિથય દુષ્ટ કૃત્ય, તે પ્રુર્ધિમાન અને જીને ખોલવાને વારતે ધ્વિરે સુંદર રસના આપી છે, શું તેવા માણસો જ કરે? વળી તેમાં પણ ત્રેષ્ટ પંક્તિમાં ગણાતા ખાદ્યો કરે? અરેરે એ કેવું એદકારક છે!! માટે જો પદ્ધિ અતિ કનિષ્ઠ અને કલંકવાળી છે. તેનો ત્યાગ કરવો. કેટલાક પુરૂષો જમીન, ઢોર, કે કાંઈ ખીજી વસ્તુ-ઓ વેચે છે, પણ જીને ઉછેરના સાર પોતાને અને પોતાની પત્નિને આસહ્ય દુઃખ વેઠવાં પડ્યાં છે એવી આસાન, નિર્પરાખી બાળકીરૂપી સંતતિને વેચવાનું જો કામ, તે કરતાં ખીજી કંઈ કર્મ નિચું છે કે, જોનાથી પાપ અને લાંછન ન લાગે? અરે દીકરીનું ધન લેવાથી નિચમાં નિચ કામ ખીજી એકું નથી.

આજા કન્યા વિક્રય કરનારાઓના પાપ ધ્વરના ન્યાય અને પવિત્ર દર્શનમાં નોંધાયે, અને તેની શિક્ષા આ લોકમાં અને પરલોકમાં ખંનો ઠેકાણે પ્રત્યક્ષ અને અદ્રશ્ય થશે. તેણે કરી કન્યાવિક્રય તે મહા દોષિત કર્મ સિદ્ધ થાય છે.

વળી અચ્છેલી કન્યાનો વિવાહ અધર્મ કહેા છે. કારણ તે કન્યા પરણનારની પત્નિ જ માની શકાતી નથી.

सर्वविषय संपूर्ण सुवृत्तामुद्ग हेनर :

कयक्रीता च या कन्या पत्नी सा न विधीयते॥२४॥

અર્થ—સર્વ અવયવથી સંપૂર્ણ અને સારા શીળવા

ળીની સાથે વિવાહ કરવો. મુલ્ય આપીને જે કન્યા અધીદ વામાં આવે તે વિધી પ્રમાણે પતિનજ થઇશકતી નથી. તાત્પર્ય એ જે, મુલ્ય આપીને કન્યા પરણનારને માથે વ્યભિચાર કર્મ કર્યાનો દોષ ચઢે છે. કેમકે વેચાથી લીધેલી કન્યાને વિધિયુક્ત અગ્નિમાં આહુતિઓ આપી પોતાનાં માતપીતા અને સર્વ સ્તાતિમંડળની વચ્ચે પરણે છે, તોપણ તેણે જે કન્યા પ્રથમ પૈસા આપીને વિક્રિત (ખરીદ) કરી હતી. પછી તે દારીરૂઢી કન્યાવેરે લગ્ન કર્યું, તે લગ્ન શાસ્ત્ર વિધીપૂર્વક કરી શકતું નથી. જે કન્યા વેચાતી લીધી તેને દાસત્વનો દોષ લાગુ થયો. માટે તે કન્યા પરણનારની પતિનજ હરી શકતી નથી.

જ્યારે વેચાતી લીધેલી કન્યા શાસ્ત્ર પ્રમાણે ધણીયાણી મનાતીજ નથી. ત્યારે તેની જોડે લગ્ન કરી સંસાર માંડવો, એ વ્યભિચાર કર્મ કર્યા ખરાખર હરે છે; તેથી ઉત્પન્ન થએલી પ્રજાવડે આર્ષાદિક ક્રિયા પણ નિષ્ફળ હરે છે. અગાડી ખતાવેલા શ્લોક પ્રમાણે કન્યાનો ખાપ સંતાન વેચનારો, અને આ શ્લોક ઉપરથી કન્યાને પરણનારો, વ્યભિચાર કર્મ કરનારો છે, એવો આરોપ તેમને શીર શાસ્ત્ર મુકે છે. કન્યાનો વેચનાર અને કન્યાનો લેનાર એ બન્ને જાણ શાસ્ત્રના વાક્યો ઉપરથી પાપી મનાય છે એમ સ્પષ્ટ માલમ પડે છે. માટે કન્યાવિક્રય અતિ દોષિત છે, તેથી તેનો ત્યાગ કરવો. જેમ પુત્રોને પાળી પોષિને ઉછેરીએ છીએ, તેમજ પુત્રીઓને પણ ઉછેરથી ને તેનો વિવાહ નીચે પ્રમાણે કરવો.

કન્યાપ્યે વં પાલનીયા શિક્ષણીયા તિયત્તતઃ ।

દેયા વરાય વિદુષે ધનરત્ન સમન્વિતા ॥૩૩॥ (આ.નિ.

અર્થ—કન્યાનું પાલણુ પણ એ પ્રમાણે કરવું. અતિ યત્નથી શિક્ષા આપવી અને ધન તથા રત્ન સહિત સુખંડીત વરને તેનું દાન કરવું.

પિતા દદ્યાત્ સ્વયં કન્યા ભ્રાતા વાનુમતઃ પિતુઃ ।

માતામહો માતુલશ્ચ સકુલ્યો બાન્ધવ સ્તથા ॥

માતા ત્વ ભાવે સર્વર્ષાં પ્રકૃતૌ યદિ વર્તતે ॥

તસ્યામ પ્રકૃતિસ્થાયાં કન્યાં દદ્યુઃ સ્વજાતયઃ ॥

અર્થ—કન્યાનું દાન તેના બાપે પોતે કરવું અથવા બાપની આસાથી બાઈએ કરવું. માતામહ એટલે કન્યાની માના બાપે, મામાએ (કન્યાના બાપના ગોત્રીજીએ) કે સગાં સંબંધીમાંના અમુક જને દાન કરવું. એઓમાંનું કોઈ ન હોય ત્યારે મા જો બરોબર શુદ્ધિમાં હોય તો તેણે પોતાની કન્યાનું દાન હેવું. પરંતુ જો તે શુદ્ધિમાં ન હોય (રજ સ્વળા) તો તેની જાતિવાળા હરકોઈએ દાન કરવું.

ટીકા—હવે આપણે વિચારવું જોઈએ કે, આ પ્રમાણે કન્યાદાન દેવાને વારતે મહાત્મ જનોએ આસા આપે લી છે. અને વળી તેને સુશોભિત વસ્ત્રાલંકાર અને સણ ગાર સાથે મનસા, વાચા ને કર્મણથી નિર્માણ કરેલા સુખં

ડીત વરને કન્યાદાન આપવું જોઈએ. પરંતુ કન્યાનો વિક્રય કરવાને દોષ જગોએ લખ્યું નથી. તેમજ સ્ત્રીઓને હમણાં સંતુષ્ટ રાખવાને બદલે કલેશમય અને દુઃખી હાલતમાં રાખવાને આત્મા પણ કરી નથી; તેથી જ એ પ્રમાણે કહેછે તેને માટે મહાત્મ જનો એવું કહી ગયા છે કે, તેઓ અર્થ ગતિને પાત્ર છે. જેના વંશમાં સ્ત્રીઓ સુખ નથી પામતા તેના વંશનો મનુના વાક્યો પ્રમાણે નાશ થાય છે. કન્યા વિક્રય કરવો એ કજીઆનું ખીજ રોપવા બરોબર છે, ને તેમાંથી અંતે તેનાં પુત્રો ફળ પુરી રીતે આપવાં પડે છે. તેથી મજકુર મુનીના દેહેવા પ્રમાણે સ્ત્રીઓના કલેશથી સુખ સંપત્તિ નાશ પામીને આખરે પોતાનો નાશ કરી અધોગતિને પોહોચવા પાત્ર પોતે પોતાની મજેજ થાયછે.

अनिन्दितैः स्त्रीविवाहै रनिन्द्या भवति प्रजा ॥

निन्दितै निन्दता नृणां तस्मा निन्द्यान् विवर्जयेत्

અર્થ—ચોગ્ય વિવાહ કરવાથી સારી પ્રજા થાયછે. નિંદિત વિવાહ કરવાથી નિંદિત પ્રજા જાયછે. માટે નિંદિત વિવાહનો અતિ યત્નપડે ત્યાગ કરવો હચીત છે. તાતપર્ય જે, કન્યાવિક્રય કરનારો માણસ ઘણા લોકની ખત્રિશીમાં ચવાય છે, ને તે વિવાહ પણ નિંદાય છે. કેમકે કેટલાક પાછળથી એમ બોલેછે જે ફલાણે તો સારી તરેહથી વરપોડો કાઢ્યો. અને ફલાણે તો અછી રીતે છોકરી પરણાવી ને જાન જમા

ડી. ત્યારે વળી ફેરલાક કહેછે કે, એણે શું ખાટું પરાક્રમ કર્યું! દીકરી વેચીને ઉરાડ્યું તેમાં કાળું મશ થયું છે. આવાં વાક્યો ને વિવાહ થયા પછી બોલાય, તે નિંદિત વિવાહ થયો કહેવાય. ત્યારે તેમાંથી નિંદિત પ્રજાનો જ જન્મ થાય છે. તે † પ્રજા પોતાના પુર્વજને એળ લગાડનારી નીપજ છે. કન્યાવિક્રયથી ને વિવાહ થયો, તે નિંદ્ય કહેછે, માટે એવો ને નિંદ્ય વિવાહ, તેનો ત્યાગ કરવાને દર્ષાવ્યું છે. હવે આપણી સાધારણ રૂઠી (કહેવત) પ્રમાણે ‘દીકરી અને ગાય જ્યાં દો રે ત્યાં જાય’ છે. માટે પોતાની ગાયરૂપી દીકરીનું તેની અણ-સમજીત અવસ્થામાં સુપાત્રે દાન આપી પોતાની ફરજ બજાવવી જોઈએ. તે ફરજ ન બજાવતાં રાક્ષસરૂપધારણ કરીને કન્યા વિક્રય કરે. તો તેનો દોષ વિદુરનીતિમાં કહ્યો તે સાંભળો.

પંચ પશ્વનૃતં હંતિ દશહંતિ ગજાનૃતે

શત મશ્વાનૃતે હંતિ સહસ્રં પુરુષાનૃતે

અર્થ અજાદિ પશુને માટે ખાટું બોલનારો તે પોતાના પાંચ પુર્વજને પરલોકમાંથી પાડેછે. ગાયને માટે ખાટું બોલનારો દશ પુર્વજને; ઘોડાને માટે ખાટું બોલનારો સો પુર્વજને, અને પુરૂષને માટે ખાટું બોલનારો પોતાના એક હજાર પૂરવજને પરલોકમાંથી ખેંચી પાડે છે.

ટીકા. ગાય રૂપી ને પોતાની દીકરી તેને માટે કન્યા-

---

† આજની પ્રજા તેજ હાલતને પામી છે.

વિક્રય ને સ્વપામાંય નહોય તોજ સાઈ. તેનો વૈખલી ભાષા
વડે લોકોમાં જાહેર રીતે વિક્રય કરવો. (દાવપેચ ૬ પ્રશ્નથી
વેચાણુ, લોભી વ્યાજખોરોની પેઠે કરવું) તથા તો તે પોતાની
દૃશ્ય પેઢીના પુરવજાને પરલોકમાંથી પાડનારો, નીચ અને
પાપી હરેછે. માટે કન્યાનો વિક્રય કરવો તે દેવળ નકારેકર્મછે,
તેનો વીર પુરુષોએ ત્યાગ કરવો. વિદુર નિતીમાં કહ્યું છે કે,

મદપાનં કલહં પૂગવૈરં માર્યાપત્યો રંતરં જ્ઞાતિભેદં ।

રાજદિષ્ટં સ્ત્રીપુંસયો વિવાદં વર્જ્યાં ન્યાહુર્યશ્ચ પંથા પ્રદુષ્ટઃ॥

અર્થ—મદપાન, કલેશ, અત્યંત વૈર, સ્ત્રી અને છો
કરાનો વિચોગ, સાતિનો ભેદ, રાજાનો દ્વેષ, સ્ત્રી પુરુષમાં
કળાસો કરવો અને કરાવવો, એ આદી ને દુષ્ટ મારગો છે,
તેને યત્નથી છોડી દેવા જોઈએ.

ટીકા. એજે, કન્યાનું વેચાણ કરવાથી માંહો માંહી
કલેશ પેદા થઈ, છેવટે પોતાની પ્યારી પૂત્રીએનો વિચોગ
થાયછે. કેમકે કન્યાના વધારે પછસા લેવાથી તે પરભ્રુ
દંપતિ જોડું મહા સંકટમાં આવી પડેછે. તથા તે કન્યા
દુઃખાગ્નિના ક્રોધ વડે પોતાના પિતાને શ્રાપ દેછે. અને
તે દુષ્ટ પિતાના ગ્રહને વિષે જવાનું પણ ત્યાગેછે. એ રીતે
ન કરવાનું કરવાથી સાચત પાત્ર ગણાયછે.

હવે આ પ્રમાણે કન્યા વિક્રય કરનારો દોષિત થાય

છે. અને વિક્રીયીત કન્યાનો લેનાર પણ દોષિત સિદ્ધ થાય છે. વળી મનુ કહેછે કે,

સન્તુષ્ટો માર્ગ્યયા મર્તા મર્ત્તા માર્યા તથૈ વચ્ચ।

યસ્મિન્નેવ કુલે નિત્યં કલ્યાણં તત્ર ચૈ ધ્રુવમ્॥

અર્થ—જે કુટુંબમાં સ્ત્રી ધણીને સંતુષ્ટ રાખેછે, તે નું નિરંતર કલ્યાણ થાયછે.

ટીકા. ત્યારે કન્યા વિક્રયથી ખંધાયણું જોડું ઉપર ખતાવ્યા પ્રમાણે એક ખીજાને અરસપરસ કદી રીઝવી શકશે કે? ના કદાપિ નહી. જ્યારે એ પ્રમાણે થવું અશક્ય છે, ત્યારે તેમનું આધુલ્ય તો તેથી ઉલટું કજીઆ અને કંકાસમાં ગુજરવાનું જ. વાસ્તે જે કામ કરવાનું છે ને તે નથી થતું તો દોષિત ગણાયછે. એવું જાણી સર્વ મનુષ્યો એ નિંદા પાત્ર જે કન્યા વિક્રયનો લજ્જમણો માલ, તેને જેમ અને તેમ જલદીથી અંત આવે તેમ કરવું. એમ કરવાથી હાલમાં અનેક કળાઓથી ભરપૂર એવી ઉમદા કેળવણી પામેલા અને ચમત્કારી વિદ્યામાં પ્રવીણ થએલા જે સ્વદેશ ભીમાની પંડીતા, તેમ ધનાઢ્યોછે; તેઓએ પોતાની કીરતીમાં વધારે ક્યો કહેવાયે તથા માલતા વખતમાં અચળ નામ રાખ્યા બરાબર ઠરશે, તે હમશ ટકી રહેશે. વળી આ પ્રમાણે કન્યાવિક્રય કરવા ક્યાંહી કોઈપણ રીતે ખતાવ્યું નથી. પણ શાસ્ત્ર સિદ્ધ કરેછે કે કન્યા વિક્રય કરનારા અને

વિક્રયીત કન્યા લેનારા પાપી, અંડાળ (અધોર કર્મ કરનારા છે) કહેવત છે કે, થોડામાં થોડું મળવાથી તે વધે એમ આખરે થોડું થોડું વધવાથી ઠીબો થઈ અધોર અખાર થાય છે. એટલે સદતી શ્રેણી પ્રમાણે પાપ વૃદ્ધિ પામે છે.

કન્યાને વિક્રય કરવાનો રીવાજ ગુલામતા ધંધાના જોવાળા છે. કેમકે ગુલામીના વેચનારા તેમને બજારના ખુલા મેદાનમાં વેચવાને હિમા કરે છે, અને તેની અરીદી કરનારા માણસો તેમને જોઈને તેમના શરીરના અવયવો તપાશી તપાશીને લે છે. તેમજ કન્યાના વિક્રય કરનારા અધર્મિ પીતાઓ પોતાની દીકરીઓની વય તથા રૂપના વખાણ કરી વેચે છે. અને તેના અધર્મિ અરીદ કરનારાઓ તેઓનાં શરીર તપાશીને એટલે શરીરમાં જાડ, ખાંપણ નથી પણ ખુબ સુરતી જોઈને અમુક રકમ માગણી કરે છે. માત્ર ફેર એટલોજ કે, ગુલામી છુટા ચોકમાં ખુલ્લી રીતે વેચાય છે, અને નિર્દોષ કન્યાઓ ધરને ખુલ્લે વેચાય છે.

અરે આ કન્યાના વિક્રય કરનારા અધર્મિ પિતાઓ!! તમે જેને વાસ્તેખાલ્યા વસ્થામાં કષ્ટ વેઠ્યાં છે, ભીનામાં સુઈને કોરામાં સુવાડ્યાં છે, જૂખ્યાં રહીને પોતાનાં બર્યાને ખાવા આપ્યું છે. એવી રીતે નાના પ્રકારનાં જતન કરી લાડપાડથી ઉછેરેલી તમારી દુહિતાઓને રૂડી કેળવણી ન આપતાં અને તેમના ભવિષ્યનું સાફ નહી

ચહાતાં કુમાર્ગના દુષ્ટ કાળાગ્રહમાં ગુલામની માફક હોમી
હોછો; એ કેવું ત્રાસ દાયક અને પરિતાપી કાર્યછે?

તમે આવા વજૂલેપત પાપના બંધનથી ક્યારે
છુટશો? અરે તમા કંડીપણ મુક્ત થવાના નથી, કેમકે તમા
જાણી જુજીને નીર્ભયપણે પાપ કરોછો. તે વડે તમારા
આ દુનિયામાંજ અનિસય શુંડાં હાલ થાય છે તે નજરે
દેખાછો, તો પણ ડરતા નથી અને તેવું કર્યાં જાઓછો
એ શું!! તમે પોતાની કન્યા વેચીને સેના પૈસા લેશો,
તે દ્રવ્ય મુજેથી ફરીને આશો? અથવા કરજ શીટાડશો? કે
બાળબચાંનું પોષણ કરશો? અથવા કંઈ ધંધે લાગશો?
અરેરે!! એમ ધારીને ટુંકી-સમજથી નીત્યકર્મ કરોછો, પછી
હર્ષમાને હર્ષમાં થોડા દિવસમાં લીધેલા નાણાનો વ્યય કરો
છો; પણ યાદ રાખજો પાછળથી એ ખુરા પૈસા લીધાનું
પાપ તમને ધેરી લેછે. અને ધારેલા વિચારોને ઉલટાવી
દેઈ કંઈ પણ સત કર્મ કરવા દેતું નથી. પછી આજસમાં
લીધેલાં નાણાં ફકમફકા થઈ જાય છે ને છુટમાં આવેલા
માલ ધારે ગયા જેવું થાય છે. માટે સરવ પ્રાણાણ વાણિ-
આ વિગરે સર્વે જ્ઞાતિ જનોએ અરસ પરસમાં સમજીને
એ મહા દુઃખ દાયક ચાલ આપણા વારસોને મળવાનો વ-
ખત ન આવે, તેવા નિયમા શાસ્ત્રને આધારે રચવા
જોઈએ. હાલના મુત્ત અને ગુણત વદ્દાનો અને અહરથો
તથા દેશને મુધારીને ચઢતી કળામાં લાવી મુકવાના

૬૯ વિચાર જેના અંતઃકરણમાં ઈચ્છા હોય, તેવા સર્વે સજ્જ નોનેઘટારતછે કે, પોતાની આસ્પાસના અત્તાન જનોમાં નવ રાશની વળાએ ધીરજથી અને નમ્રતાથી તેમના અંતઃકરણમાં રૂડી પ્રેરણા થાય એવો બોધ વારંવાર કરવો, ને તેમની બુદ્ધિ સુધારવી. આ રીતે તે લોકોને ખુણે ખાચરે અથવા જાહેરમાં મૂઠી હિમ્મતથી વારંવાર ઉપદેશ અપાયા કરાશે તો, પરમેશ્વરની દયાથી તેમનાં મન સુધારાં રૂપી માર્ગે વલણ પકડશે. જેથી તમારી ગચ્છાં કીરતીને તમો ફરીથી પ્રાપ્ત કરશો અને કિરતી મળવા પછી સંપત્તિ રહીને સદા સુખી થવાને રૂડા માર્ગોએ જશો, નહીં તો આ સંસાર રૂપી દુખી આડામાં જન્મ પરિચંત દુઃખ પામીને જેમ ઉકરાડામાં કચરા ભેગો થવાથી સડીને દુરગંધ ઉડે છે તેમ તમે તમારા પાપરૂપીઆ કચરાને ભેગો કરતા જશો, તો તેની તમને જે શીક્ષા થશે તેથી તમે દુરગંધ પાત્ર થશો.

કન્યાવિક્રયનો પદ્ધતિ અધર્મથી મળ્યો કેહેવાય છે. કેમકે કન્યાવિક્રય કરવાનું કોઈ ધર્મશાસ્ત્રોમાં લખ્યું નથી. તો પછે તેમ કરવું એજ અધર્મ છે. આનંદી માર્ગે પેદા થયેલો પદ્ધતિ પણ અધર્મથી મળ્યો કેહેવાય છે.

ધનેના ધર્મલઘ્વેન અચ્છિદ્ર મપિ ધીયતે।

અસંવૃતં ત દ્રવતિ તતો ન્ય દવદીર્યતે।। વિ૦ નિ૦

અર્થ—ધર્મથી મળવેલા ધન વડે જે છીદ્ર ઠાંકવો

કરેછે તે તો ઢંકાતું નથી પણ તેથી વિરૂધ ખીજું છિદ્ર ઉ-
ધાડું થાય છે.

ભાવાર્થ—અધર્મથી મળવેલા દ્રવ્યથી ગમ્મ તે કરે
પણ પાપકર્મ ઢંકાપ શકતું નથી પણ ઉલટું તેમ કરવાથી
વધારે થાયછે, જેમકે જીકું ખાલનારો પોતે હું ખરું
ખાલું છું, એમ સાગિત કરવા જતાં ખીજું વધારે જીકું ખાલેછે.
તેથી તે પોતાના અસત્યપણામાં ઊભરો કર્યાં કરેછે. એ
જ પ્રમાણે કન્યા વિક્રયના પૈસાથી કાંઈ સુકાર્ય થતું નથી
એટલે પોતાનું છિદ્ર ઢંકાતું નથી પણ એ અધર્મ માર્ગે
મળવાયલા દ્રવ્યથી વધારે છિદ્ર ઉધાડાં પડેછે. વળી નિત્ય
કર્મ કરવાની જુદી પ્રાપ્ત થયાથી ઘણા નિત્યકર્મ કરવા શિખેછે
તેથી પોતાની એમ વધારે ઉધાડી પડેછે. અધર્મથી પેદા
થએલો પદ્મસો વિષાથી પણ ખરાબ છે, તેની સિંધતા આ
ગળ એથી પ્રકરણમાં દર્શાવી છે.

હવે કન્યાવિક્રય નહીં કરનારાઓ એમ સમજે છે કે,
જે કરેછે તે તેનાં ફળ ભોગવે છે. એમ સમજી કન્યાવિ-
ક્રય કરનારાને તેમ કરવાથી રોકતા કે ના પાડતા નથી તે
મ આડે પણ આવતા નથી તેમાં માઠી જુલ છે. કારણ
તેઓ પોતાની મેળેજ કન્યાવિક્રય કરવાના પાપના ખંધન
માં સપડાય છે ખરા, પણ તેનું પાપ સારાઓનેય નડેછે.
અસંત્યાગા ત્યાપકૃતા મપાપાં તુલ્યો દંઢઃ સ્પૃશતે મિત્રભાવાત
શુષ્કેના દ્રૃઢદહ્યતે મિશ્રભાવા તસ્માત્માપૈઃ સહસંધેન કુર્યાત્

અર્થ—લીલું સુકા સાથે મળવાથી બળી જાય છે. તે મ નિલ્પાપી માણસો પાપીના સંગનો ત્યાગ નથી કરતા, તે પાપિ સાથે મળવાથી નિલ્પાપીને પણ પાપીઓની પ્રમાણે શિક્ષા સહન કરવી પડે છે, માટે પાપી માણસોની સાથે સંગ અથવા સ્નેહ કરવો જ નહીં.

ટીકા—નિલ્પાપી માણસો પાપીની જોડે નથી મળતા, પણ પાપી માણસો નિલ્પાપીની ભિન્ના બળેલા રહે છે, તેથી નિલ્પાપીને પણ પોતાના જેવા દંડપાત્ર કરે છે. આથી ક ન્યવિક્રય નહીં કરનારાઓએ જો કે પોતાપોતાના મનથી તે મનો સંબંધ નહીં આલ્લો હોય, અને તે કરનારાં આપણાં સગાં છે એમ પણ નહીં માન્યું હોય, તો પણ એવું નહીં ચ હાનારા શુભજનો! તમારી જોડે પાપીઓ સંબંધ રાખે છે, તે સંબંધવડે જેમ લીલું સુકાના મળવાથી બળી જાય છે, તે મ તમા નિલ્પાપ રૂપી લીલા છે પરંતુ તે પાપરૂપી કન્યા વિક્રય કરનારા સુકા (૬૯) સ્તાતિભાઈઓના મળવાથી બળી જાય છે. એટલે તમારી સતક્રિયાઓ અને મહતા ફોક થાય છે એમ સમજીને તે પ્રમાણે ચાલવા આ વચન યાદ રાખવું. અને હવેથી આપણે તેવાની સંગતે પાપના પંજ માં સપડાઈએ નહિ તો સારું એમ સમજીને એકદમ તેવા ચાલો બંધ કરાવવા ધારાઓ ધડીને મેદાનમાં આવવું. શત્રુઓ સામે દૃઢતાથી ઢકાવ કરવા, તેમના સામી ક્ષમારૂપ ઢાલ પકડીને નરમાશનાં બાણ ચારવાં, એકસંપથી તેમનું પોતાની

તરફ વધારે વલણ આકર્ષણ પામે તેમ અહો નિશ ક્યાં ક
 રવું, તોજ આવાં અનેક પ્રકારનાં અધર્મોપાપમાંથી મુક્ત
 થશો. આ પાપની જડ સમુળી વિનાશ થાય ત્યાં સુધી તેનો
 નાશ કરવામાં દરેક સ્ત્રીના વિદ્વજનોએ મંજૂ રહેવું. પ
 ણ કાંઈ ન કરતાં કહેવું કે બીજાંબીજાં સર્વ સાં રૂ થશે,
 એમ ધારી આજસમાં ને આજસમાં વખત ગુમાવ્યાં
 કરવો, અને સ્ત્રીમાં ઉન્નતિની આશા રાખવી, એ કેવળ
 ફાગલ છે. પછી તો કાળાંતરે જે બનવાનું હશે તેતો બનશે.
 તેમાં હાલના ઉછરતા વિદ્વાનોને શો લાભ! કેમકે શ્રવિર
 વિના જીવ્રાતું નથી. તેમ તમે શ્રવિર થઈને ધર્માભિમાનવ
 રૂ દેશને નિંદારૂપીઆ ઠપકામાંથી મોકળો કરવાને પ્રયો
 ધ અંદ્રોદય નાટકમાં રચેલા સદગુણરૂપીમાં હથીયા-
 ર પકડીને દુગુણરૂપી સર્વ કુચ્છાલોને સંહાર કરીને કતલ
 મળવો, તોજ તમારે દુનીયામાં આવીને નાના પ્રકારનું વિ
 દ્વાનપણું મેળવું છે તે તથા ધનાઢ્ય થઈને સુખભોગ પ્રા
 પ્ત કર્યાં છે તેનું સાર્થક થશે, નહીં તો જન્મ મિથ્યા અને એજો
 જવાનો એમ નક્કી જાણવું. કન્યાવિક્રયનો ધંધો સાક્ષાત આ
 લોકમાં દુઃખ પમાડીને યમલોકને પોહોઆડનારો છે, એવું
 સમજી તેનો ત્યાગ એવી રીતે કરવો કે, જેમ કાયામાંથી
 પ્રાણ જતો રહે, ધગધગતી જમીન પર પડેલું પાણીનું બુંદ
 બળી જાય, ગરો વખત ફરી ન મળે, વૃક્ષ ઉપરથી પાદકું
 ખરી પડે, કાચો ત્રિપ્તિકાનો કુંભ ફંસઈ જાય તે ફરીથી

સંખી થવા વારો આવતોજ નથી. એવી રીતીએ તમે તે કુટુંબ માર્ગનો ત્યાગ કરો, અને સદ્ગતિરૂપ કૃદ્ધતથી ઉતરેલો લગ્ન સંબંધમાં કન્યાદાન દેવાનો અતિ ઉત્તમ ચાલ આપણા પરંપરા પુર્વજોથી ચાલતો આવેલો છે તે પાળવાને શક્તિમાન થાઓ. કારણ કન્યાદાન દેવાનો પવિત્ર માર્ગ સદ્ગતી પમાડીને ભાક્ષધામને વિશે લેધ જનારો છે તેને તેવો સમજી ગ્રહણ કરવો. જોછોકરી જગત તથા આપણો ઉત્પન્ન કરનાર જે સર્વાર્થામિ, કંડેલુસાગર, અધમ ઉધારણ, અશર્ણુશરણ, સર્વોપરી પાપ, તે આવાં શુભકર્મ જોધને આપણા ઉપર આધિર્વાદીત અને પ્રસન્ન થાય. વળી સુકર્મથી સુનિતિમાં ચાલવાને લાધે અંતે આ ક્ષધામને આપે. સતક્રિયાનાં સત્વેકરી મંગળાશિર્વાદરૂપી મેધમાંથી આપણા ઉપર અખંડ ધારાઓ વર્ષાવી આપણને પાવન પાવન કરી નાંખે. અરુ.

પ્રકરણ ૪ થું.

કન્યાવિક્રય કરનારો તથા વિક્રયીત

દ્રવ્ય તે બન્ને અધમ છે.

દૃષ્ટાંત ૧ હું.

પૂર્વે વર્ધમાન નામ નગરમાં એક મહા ધનાઢ્ય શેઠ

રહેતો હતો. તેને લક્ષ્મી નામ સ્ત્રી હતી, તે દવાણુ, સત્ય
 બાવણી અને પવિત્રપણે પતિવૃતાધર્મ પાળનારી હતી. એ
 શેકને પોતાનું અડધું વય ગણી ત્યાં સુધી કાંઈ સંતાનની
 પ્રાપ્તિ ન થઈ. તેથી તે અનેક તરેહના વેહેમોથી બાધા આપડી
 રાખતો, અને મંત્રજંત્રથી માતા મહાદેવને રીઝવવા લાગ્યો;
 તોપણ પુત્ર ન થયો. એમ કરતાં ધણાક દિવસને સમયે તે
 ગ્રહસ્થને અમરી બજરી કરનાર એક અધોરી બાવો મ
 ળ્યો. તે બાવાને નમસ્કાર કરીને પુછ્યું જો, મહારાજ હું
 ધણા દિવસથી અનેક તરેહનાં વૃત્ત દાન કરે છું તથા ધર્મ
 નિયમ પાળું છું તથાપિ મને સંતાનની પ્રાપ્તિ થતી નથી, માટે
 દયા કરીને આપ એવો ઠોઠ રૂડો આશિર્વાદ દો કે, જો
 થી મને પુત્રની પ્રાપ્તિ થાય. અધોરીએ કહ્યું કે, હે મહા
 જન શેઠ! જો તું અને તારી ત્રિયા બંને મારી બાધા દ્યો
 અને હું કહું તે પ્રમાણે કરો, તો તમને પુત્રનો લાભ થ
 ઈ વાંઝીઆમહેણું ટળે. પેલા ગ્રહસ્થે કહ્યું જો, ત
 મારી આત્મા પ્રમાણે જો બાધા આપશે તે અમા
 શુદ્ધ દીલથી જરૂર પાળીશું. ત્યારે તે તપશ્વીએ કહ્યું કે,
 જો બાળક તમને થાય, તે એક માસનું થાય ત્યારે તેની
 વિશામંથી તું અને તારી સ્ત્રી ઉભયજનોએ મળીને ચરચા
 ર આંગળી બાક્ષ કરવું. એમ જો તમા દ્રઢતાથી પાળવાને
 સામર્થ્યવાન થાઓ તો, હું તમને આશિર્વાદ દેજ. તેણે કરીને
 તમારો વંશ દીધાવે એવો સંપુત દીકરો થશે. વાંઝીઆ મહેણું.

ઠળવા તથા સપિંડ પામવા પુત્રના ભોભે પ્રેમથી તેમણે તે
 કુટુંબ કર્યું. ત્યારે અધોરીએ આશિર્વાદ દીધો. એટલે તે
 ખેડે રાજી થતાં પોતાના આશ્રમપર આવ્યાં, તે બાધા
 ઉપર દ્રઢ વિશ્વાસ રાખવાથી સમયાનુસારે તે શેઠને ધેર
 પુત્રનો જન્મ થયો. હવે તે છોકરો એક માસનો થયો એ
 ઠલે પોતાની રાખેલી બાધા પુરી પાડવાને તે ગ્રહસ્થ દં
 પતીને યાદ આવ્યું. પરંતુ કમકમાટ (છીટ) ભરેલી વસ્તુ
 ચાટવાને ખેદ થવા લાગ્યો તેથી શેઠે વિચાર્યું કે, તેનું
 નિવારણ કરવા શાસ્ત્રી પુરાણી આદિક વિદ્વાનોને પુછી જો
 વું અને શાસ્ત્રમાં કાંઈ પ્રાચિત કરવાનું બતાવ્યું હોય તો
 તેમ કરીએ; એમ યત્ન કરતાં એક વખત સર્વ પંડીતાને આ
 મંત્રણ કરી એકઠા કર્યા. તેઓએ પ્રશ્નની ચર્ચા ઉપરથી
 શાસ્ત્રાર્થ નિર્ણયસંબંધી બતાવ્યો કે, જે સ્ત્રીમાં કન્યાવિક્રય
 ભોજન એટલે કોઈ માણસે પોતાની દીકરી પરણાવી તેના
 વચ્ચણ દાખલ રૂપીઆ લીધા હોય, ને તેજ લીધે
 લા તે રૂપિયામાંથી જો કોઈ નાત જમાડતો હોય તે નાત
 માં જઈ તમા ધણી ધણીઆણી આંખે પાટા બાંધીને તે
 જમણુ જમી આવે, તો તમારી નર્ક ચાટવાની બાધાથી ત
 મે મુક્ત થઈ શકે. એ સાંભળી બ્રાહ્મણોને દક્ષણ આપી
 વિદાય કર્યા, અને વિક્રિતપંકિતનો શોધ કરતાં કરતાં એક
 દિવસ એવી પંગત મળી આવી, તે સમયે આંખે પાટા બાંધી
 ત્યાં જમવા ગયાં. પીરસનારાઓએ તેમને ઓળખીને તરત

કંસાર ધી પીરશ્યાં. પ્રથમજ જમવાને વાસ્તે બન્નોએ એક એક કોળિયો સુખાવિંદમાં સુકતાંજ તે ભોજન સ્વાદે વિહતાના જેવું લાગ્યું. તેથી થુંકી નાંખવાની ઇચ્છા કરે છે, એટલામાં યાદ આંધું કે, હવે તો જોમ બને તેમ ખઈ. પણ ચરચાર આંગળીઓ ચાટવાને બાધા રાખેલી તે પ્રભાણે ચરચાર કોળિયા પરાકાષ્ટાએ ખાધા વિના છુટકો નથી. પછી અતિશય એદયુક્ત થઈને તે ખાધું. તાત્પર્ય એટલુંજ કે, નર્કભક્ષણ કરવાનો વિધી, વિક્રિત દ્રવ્યભોજનવડે પૂર્ણ થયો. માટે દીકરીનો પૈસો લેવા, તે ટુંકામાં વિદ્યા બરોબર છે.

દૃષ્ટાંત ૨ જું.

કોઈ એક બ્રાહ્મણને ઘેર અછતને લીધે પોતાની કન્યા માઠી થઈ ગઈ. ત્યારે તે સ્ત્રીપુરૂષે વિચાર કર્યો કે, આપણી દુર્ગળ અવસ્થા છે અને પુત્રી માઠી થઈ છે, માટે કોઈ વર જાળી આવું. જો કોઈ વધારે નાણાં આપે તોને ઘેર વેચીશાળ કરીશું કે દળદર જાય. એમ વિચારીને તે બ્રાહ્મણજમાઈ જાળવા નિકળ્યો. પોતાના ગામથી આશરે દશેક ગાઉને છેટે જતાં એક ગામ આવ્યું, તેમાં પોતાની સ્તાતિનાં કેટલાંક ઘર હતાં. ત્યાં ચોકાશી કરતાં એક સદા અહસ્થ બ્રાહ્મણને ઘેર અમુક રૂપિયા લેવાનો ઠરાવ કરી તેના દીકરાની સાથે આજ્ઞા કરી વિવાહ ઠરાવ્યો. ત્યાર પછી બહાનાં દાખલ એક પોટલું આશરે રૂ.૭૦૦) નું લેઈ

ને ધરભણી ચાલ્યો. પાસે અધમણ ભાર તેના થ કથી વિશ્રા
 મ લેવાને પોતાના ગામ નજીક આવતાં અડધાક ગાઉને
 છેટે એક ઝાડની સુંદર છાયા જોઈ તે તળે બેઠો. દિવસ
 હતો તેથી મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે, અજવાળા છ
 તાં ગામમાં પેશીયું, તો કોઈ દેખશે, ને ટાકશે કે પોટલું
 શાનું લાવ્યા? તથા અહીંઆંજ વિસામો કરે. એમ ધારી
 પેલી પોટલી ઉઠાડે મુકી મુતોછે. એવામાં કોઈ ચંડાલણી તે
 રસ્તે થઈને જતી હતી, તેની પાસે કંઈક નીચ (કાગડાનું
 માંસ) બોરાક હતો. તેના મનમાં પણ વિચાર આવ્યો ને
 અહીં પાણીનું આશ્રમ છે અને દુધા પણ બહુ લાગીછે,
 વાસ્તે અહીંજ રાંધી ખાઈને જઈ તો ઠીકછે; પણ પાસે
 રસોઈ કરવા માટે કાંઈ સાહિત્ય નહતાં, તેથી અહીં તહીં
 ફરીને ચુલા વાસ્તે તજવીજ કરતાં કરતાં મરી ગયેલા ઊંટના
 ઢેકા પડ્યા હતા તે લાવીને ચુલો કર્યો. પાસે એક કુતરાના
 માથાની જોપરી પડી હતી તે આણી. તેમાં પોતાની પાસે
 નિચ ખાદ્ય હતું તે રાંધવા, તેને સાફ કરીને તેમાં આપ્યું.
 ને પાણી રેડી આશપાસના કાંટા ઝાંખરાં બારી બળતું
 સળગાવ્યું. ઢાંકવાને વાસ્તે પાસે કાંઈ ન હોવાથી આસ્પા
 સ તજવીજ કરતાં એક સુકું ખાસડું પડેલું જડ્યું, તે લાવી
 ને પેલી જોપરી ઉપર ઢાંક્યું; અને ત્રિરાંતથી પાસે બેઠી. આ
 બધી ચરચા પેલા બ્રાહ્મણ જોતો હતો, તે જોઈને કંટાળ
 બાની સાથે આશ્ચર્ય પામીને તેને પૂછવા લાગ્યો કે, અરે ફર!

તું જાતે ચંડાળ, તારી ચુલો, વાસણ, અને આદ્ય, તે સર્વે અપવિત્ર છે. તે છતાં તેના ઉપર કંઈથી રજાળતું રખડતું આસડું લાવીને ઢાંકવાનું કારણ શું છે? પેલી ચંડાળણીએ ઉત્તર આપતાં કહ્યું જે, મહારાજ! આ ગારો ખોરાક છે, તેને તમે નિંદો છો કેમ? મેં આસડું એનાપર એટલા માટે ઢાંક્યું જે, આ મોટો ધોરી રસ્તો છે ને લોકોની આવ જાય ઘણી છે, માટે કોઈ જતું આવતું હોય તે કદી અધમાધમ હોય, તો તેના પગની રજા ઉડે અથવા તેનો પડછાંચો આ મારા ખોરાક ઉપર પડે, તો તે સઘળું હરામ (અપવિત્ર) થઈ જાય; તેથી મેં તે તેના ઉપર ઢાંક્યું છે.

પ્રાહ્લણે કહ્યું જે, અરે!! તારાથી કોઈ વધારે પાપી હશે ખરું કે?!! ચંડાળણી ખોલી હા મહારાજ. જે માણસ પોતાની દીકરીનો પૈસો લેખને આ રસ્તે થઈને જતો હોય, તેના પગની રજા ઊડે, અને તે મારા ખોરાકમાં પડે, તો તે ખોરાક રદ થઈ જાય. માટે અમારાથી તેઓ હજાર દરજ્જે નિચ્છે. મારા ગુરૂએ કાલેજ કહ્યું હતું કે, દીકરીનો પૈસો લેનારાં છે તેઓ, ખીજાં અનેક પાપ કરનારા કરતાં પણ અધમ છે. આ સાંભળી પ્રાહ્લણ ચકિત થઈ ગયો, અને મનમાં કલ્પાંતકરી લાવેલા રૂપિયા પાછા આપવાને પાછો વળ્યો. જેને ઘેરથી રૂપિયા લાવ્યો હતો તેને તેના પાછા આપ્યા. તથા પેલા આપનારના મનમાં એમ આવ્યું જે, આ પ્રાહ્લણ લોભીઓ છે. એને કોઈએ વધારે આપવાની લાલ

એ બતાવી હશે માટે આજના આજ રૂપીઆ પછો લા
 ંચો છે. માટે તેને કહ્યું ને ભાઈ આ તમે શું કર્યું? ત
 મારે જોઈએ તો ખીજા હજાર પાંચસો દેવો, પણ અમા
 રે અહિંથી વિવાહ ભાગી કંઈ ખીજો ડેકાણે થાય ન
 હી, એમ કરવાથી તો અમારી આબરૂ જાય. પે-
 લા ખાદ્યાણે ઉત્તર વાળ્યો કે, હવે મારે એક દમ
 ડી પણ જોઈતી નથી. તેમ હું ખીજા ઠાઈની પાસેથી
 વધારે નાણાં લેવાની લાલચે રૂપીઆ પાછા લાંચો પણ નથી.
 મં તો એક ચંડાલણીના બોધ રૂપી વચનો સાંભળી કરેલા
 ક્રીયામણનો અત્યંત એક થવાથી આમ કર્યુંછે. માટે
 તમારા દિકરાને શુદ્ધ મુહુરત નિર્ધાર્યા પ્રમાણે ઉધ્ધલાવીને
 આવજો, હું મારી શક્તિ પ્રમાણે કંકુને કન્યા આપી
 પગે લાગીશ. મારે તો હવે તમારી એક પાઈ પણ જોઈએ
 નહી. આવી રીતે દ્રઢ નિશ્ચય કરી પોતાને ઘેર આંચો ને
 પોતાની સ્ત્રીને અથડતી સર્વે વિતેલી હકીકત કહી.
 સ્ત્રી અને પુરુષ સંપિલાં અને એક ખીજાના ઉપર પ્રેમી
 હતાં તેથી એકમત થઈ ઠરાવેલ મુહુરતે કંકુ ને કન્યા કૃત્તાર્પણ
 કર્યા. કન્યાદાન કરવાથી પોતાનો ને પોતાના પુર્વજોને ઉધાર
 પ્રાપ્ત કર્યો. ભાવાર્થ એજ, આ દૃષ્ટાંત ઉપરથી કન્યા વિ-
 ક્રય કરનારા જનો ચંડાલથી પણ ઉતરતી પંકિતના ઠરેછે.
 આ ખાદ્યાણે ચંડાલણીનાં વચનથી પશ્ચાતાપ પામીને
 વિક્રમવડે મેળવેલું ધન ત્યાગ કીધું. અને શાસ્ત્રોક્ત

કન્યાદાન ક્રીધું. એ પુણ્યનો બદલો ધૈર્યે તાત્કાળ મેળવી
 આપ્યો. તે એવી રીતે કે, આ વાત તે નગરના રાજાના
 જાણવામાં આવી, તેથી તેણે પેલા બ્રાહ્મણને બોલાવી પૂ-
 છતાં વાત સત્ય માલમ પડવાથી તેને બહુ દ્રવ્ય આપી
 સંતુષ્ટ કર્યો, એટલુંજ નહીં પરંતુ વંશ પરંપરાનું વર્ધાસન
 કરી આપ્યું. જેણે કરી તેના દારિદ્ર્યનો નાશ થયો અને
 કિરતિવધવા લાગી. રાજા ધણેજ ધાર્મિક અને આસ્તીક
 હતા. તેણે નગ્રમાં ઢંઢેરો ફેરવ્યો કે, કન્યાદાન કરવાને જે
 કોઈ અશક્ત હોય તેમણે દરબારની સહાયતા માગવી કે,
 તે તુરત અપાયે. પણ બબરદાર જે મારા રાજ્યમાં કોઈએ
 કન્યા અને ગાયનો વિક્ર કર્યો નહીં. જે કર્યે તેને રાજ્ય
 પાર કરવામાં આવશે એવી રીતે સુધર્મ પાળવાથી ત્યાં સર્વ
 લોક સુખી અને આનંદી હતા. નીચ કામ કરનાર ચંડાલ-
 ણી જાતે નિચ, અને તેનો જે ખોરાક હતો તે તેથી
 નીચ હતો, તેમ છતાં તેવા ખોરાકને કન્યાવિક્રય કરનાર
 પાપીના પગની ધુળ ચ્મડે કે તેવાનો પડછાંચો પડે તો,
 પોતાના નીચ ખોરાકને ચાંડાળણીએ પણ ધિઃકર્યો.
 ત્યારે કન્યાવિક્રય કરવામાં કેવું નિચ કર્મ અને ભયંકર પા-
 પછે! તે સ્પષ્ટ સમજી શકાય છે.

દયાના ધારણ કરનાર જે સ્વતંત્રતાને ધરજનારા પુ-
 રોછો તેવાઓ તમ પોતાના પૂર્વજોના સ્થાપેલા ધારા
 તથા શ્રેષ્ઠતાને માન આપતાં નિતીવાન થાઓ. પોતાની વિ

હામાતા જે (તંત્રકૃતભાષા) છે જેને હાલના સમયમાં પૃથિવ્યમાં
 રહેનારા બધા લોકો શ્રેષ્ઠ ગણે છે; તેને લાજવી ન મારો
 પણ અનેક પ્રકારનાં અધાર પાપકર્મ કરવાં તથા દોષ. આ-
 પણ ત્રણેયમાં વર્તેલા ધર્મ પ્રમાણે વર્તો. હુબરો કળા
 યો સદવિચારો અને સદ્ભાષાઓ જેને પુર્વજોએ પાળ્યાં
 હતાં તેને ધારણ કરો. જીવો જેઓ જંગલી અવસ્થામાં
 અતિશય કુરુણ કરતા, અને અનાયો કહેવાતા હતા. તેઓ
 પોતાના દુર્દૃવિચારોથી થોડા વખતમાં સુધારો કરી આર્ય
 થી પણ વધતી શ્રેષ્ઠતા ઉપર ચઢતા ગયા ને જથ્થે. પણ આ
 પણ ધર્મોદ્ધારમાં કુટાતા અકર્મિ અને અધર્મિ સ્વદેશી
 યો દેશને માટે ચેતતા નથી તે શું? આપણે આર્ય કહેવા
 તા અનાયતા રૂપમાં આવતા જાદુએ છીએ, તથા હે વા
 ધ્યો! ચેતો. હજી વખત છે ને તેઆપણાજ હાથમાં છે,
 ને વખત જથ્થે અટલે કાંઈ કાર્ય થવાનું નથી, ઉત્તમ કેળ
 વણી પામેલા હાલના જીવાન વિદ્યાથિઓ અને સદ્ગુણો
 તમારી ફરજ છે કે, સદ્ગુણ ધારણ કરીને તમારાં અસાન
 અને વેહેમી માબાપોને આવાં નિયકર્મના દોષ દર્શાવો, અ
 ને તેમ કરવાને ના પાડો, કુળનું રક્ષણ કરો, પોતાની શ્રેષ્ઠ
 તા બતાવી તમારા અને સુધારાના નામને ઝાંખ ન લાગ
 વા દો, પણ આપીને ચક્રચક્રાટ રળીઆમણું કરો. જે કામ
 માં તમા પેહેલવેહેલા મેદાનમાં પડો તેને સાફ આ નિમંધ
 પુર્ણ કરતાં તમને એવીજ અર્જ ગુણરૂ છું કે, શુભ કામ
 કરવાને દૃઢ વિશ્વાસથી વળગી રહેજો. જેથી સર્વોત્તર્યમી પા
 લનકરનાર પરમેશ્વર તમારી ગચ્છેલી વેળા તથા મહતા
 તમને પુનઃઅર્પણ કરે કે, જેણે કરી સુખી થાઓ. અરવુ!

સમાપ્ત.

વ્યાસ રામૈશ્વર જન્મ ચરિત્રનું

(સંક્ષેપ વર્ણન.)

સ્થાન.

કસ્મે ઉમરેઠ ગામ, ઠામ ડાકોરની પાસે;
વસે ઊજવળ વર્ણુ, શર્ણુ ઠાકોરને વાસે;
વરધોડો શુકરે ચઢે, તડે ધોડો તે સ્થાને;
જાતે વૈભવ જન, મન જાહનસુ માને.

પ્રાણીય વણીક સરવે મળી, વેપારથી મહાજન ઠરે;
નિરોદ્યોગી નિંદાય છે, ઉદ્યોગી ઉદ્યમ કરે. ૧

એડાવાળ ખુબ વસે, કસે કાવે તે કેવા;
બાંધી કેડને કરે, ખરે તે મધ્ધજ જેવા.
ખડુ સંપીડી તે જાત, નાત મરયાદા પાળે;
દર ટાણે તે નોતરાં, સાતી જન સૌને આલે.

મિથ્યા નિમંત્રણ જાણવાં, ફોકટ જથ લેછે સહી;
ધરે કસરથી નિભાવતાં, ફો પર નિંદ્યા કરે નહી. ૨

વણીક ખડાયતા ધણા, ફણા તેઓની માટી;
ફૂળીન જે મનાય, ભણાય તે નાણાવટી.
નાતે કન્યા અછત, પત જોતામાં જાય;
ઝરીબ પુત્રી તાણું, ધણું ધનતો લેવાય.

વિક્રયી માતપિતાએ જાણવું, પુત્રી ધન લેવું નહી;
શાસ્ત્ર સાક્ષી મ્મમ વદે, છે દોષીત દ્રવ્ય તે તો સહી. ૩

કણખી આદ્યે વરણુ, ભરણુ મનતથી પામ;
મ્લેરછાદી શુદ્ધ જાત, તાન વસે તે ઠામ;

ધીર ધાર વેપાર, વાર જાહેર કરતાં;
 ખાટ પટિઆ ને લોક, ચોક થઈ તે તો કરતા.
 મામલતદારકોજદારને, અમીનનો હાથે ખરે;
 પોલીસ પામ્યા હુકમ ને, રમયતનું રક્ષણ કરે. ૪

ઔદીચ ટોળક નાત, જાત પ્રાક્ષણી રહેછે;
 ટોળક દાખી યુમ, તમ સૌ ઔદીચ કહેછે;
 દોઢસો ધર ગણાય, બાણાં જાદે કાવે;
 દેશી પરસ્પર થાય, દાવ જોલે જન્યમ કાવે.
 પૌલસ્તી પોત્તલા ને ખેડિઆ, પંડ્યા સયણારા પાંચ છે;
 પ્રથક જીલ્લમ સૌકો કરે, શીર ગૃહસ્તાશ્રમની આંચછે. ૫
 એવો સુંદર કસબો તે શહેર સમાન શોભેછે, તેમાં
 તળપત અને વાંટો એવા બે વિભાગ પેશવા સરકારના
 વખતથી મનાયાછે. વાંટાના માલિક ગરાશિયા વર્તમાને તો
 નખળી રચીતીમાં આવી ગયલા નજરે આવે છે. વાંટામાં
 જેડુંતો અને મહેનતી લોક જાદે રહેછે. ત્યાં પ્રાક્ષણો પણ
 વશ્યાછે. ઘણાખરા વેપારી તથા જાંચ વર્ણના લોક ત-
 લપતમાં વસેછે. બે વિભાગોની મધ્યે સરકારી પાક્યાળા
 છે, તેમાં છોકરા તથા છાડીઆ કેળવણી પામેછે. પુ-
 રવ ત્યાં પેશવાઇ રાજ્ય પ્રબળ થઈ પોરું હતું, તે સમય
 વાંટાના ગરાશિયા રક્ષક ચોર્ધા મનાતા હતા. તેઓએ
 પ્રાક્ષણોને ગુરમાની પોતાની જગ્યામાં વસાવ્યા તેઓથી
 શાસ્ત્રોપદ, કથાવાર્તા સાંભળી સંતોષ પામતા હતા, એ કા
 રણથી બ્યા. રામચંદ્રના વડીલ મૂળ પુરૂષ નાયકથી ત્યાં
 આવી રજ્યા હતા. તેઓ પૌલસ્તીતો ખરા પરંતુ જમરે
 આંબા પછી પોત્તલા જાપના મે આજળાય છે, તે આદી

પુરુષના વંશજો યજ્ઞમાનગી સંગતી વડે શૌર્યતામાં પ્ર
વીણતા મેળવવા લાગ્યા (પ્રસંગોપાત હથિયાર ધારણ કરી
વીરહાકવગાડતા) હતા. આવા પ્રતિષ્ઠિત કુટુંબમાં સંવત
૧૮૬૫ના ચૈત્ર વદ ૨ ને વાર સનેહ (શકે ૧૭૩૧, ઇ. સ.
૧૮૧૦) દીવસને ચઢતે પ્રહરે યા. ઇસ્હારામગી સ્ત્રી બાઈ
અમૃત કુક્ષે પુત્રનો * જન્મ થયો તેમની શુભરાશીસુકત
રામેશ્વર નામ પડ્યું. એમને વડીલ બાંધવ હરજીવન
નામે હતા, તે સ્વલ્પ વ્યાપારમાં પણ ન કાવવાથી આત્મી
વૃત્તી કરતા. તેમને હગન નામે પુત્ર છે, તે પિતા પ્રમાણે
જ ઊદ્યમ કરે છે.

રામેશ્વર બાળપણથીજ અઠપટ્ટી હતા, તેથી ધુવા
વસ્ત્રામાં સ્વાર્થે ધિમાન નિવડ્યા. બાર વર્ષની વય થતાં
ગુજરાતી ભણતર તમામ કર્યું. તેમનું લગ્ન ખેડા ગઢિ
ભારદ્વાજ ગોત્રી વૈદના કુટુંબમાં વ્યાસ વિશ્વંજર મયારામગી
તનયા સુખબાઈ વેરે થયું. એ બાઈનું મોસાળ માતર ૫
વે પૌલસ્ત ગોત્રો મારૂ પક્ષમાં છે.

સંસારીકું ભણતર શિવાય, બ્રહ્મકર્મ, પાઠપુજા, દેવા
ર્ચન, પ્રસ્તાવિક શ્લોક વાર્તામાં પ્રવીણ થયાં. પ્રથમ ત-
લાટીની આકટીંગ નોકરી બજારી, તે કામ પુરું થતાં
* નાકેદારી મેળવી. તેમાં પોતાના વડીલોના ખેસાડેલા
દાખવડે સારી ક્ષતેહ મેળવી. પરંતુ એકાંતવાસે રહેવું પ-
સંદ ન પડ્યાથી તે છોડી દીધી. બાદ ઉમરેકમાં ફકાન

---

* હિંદુ ગૃહસ્થના નિયમ પ્રમાણે માળે નદીસર ગામ
(મોસાળ)માં જન્મ્યા.

* હદ છોડી જતા આવતા માલ ઉપર હાંસલ લેવું તે.

કેહાડી વ્યાપાર આરંભ્યો. પ્રથમ ધાતુનાં વાસણનો રોજી
જગાર ચલાવ્યો કેટલીક મુદત વચ્ચાવી કાપડનો પાણુ કર્યો હતો.
તે સર્વેમાં ક્તેમંદ થતા ગયા પરંતુ કેહેવત છે કે
'બ્રાહ્મણસ્ય મોદિકં પ્રિયં' તથા કરી યજ્ઞમાનોનાં મિ-
ષ્ટાંતની લેહેજતમાં સ્વતંત્રાર્થે રોજગાર બંધ કર્યો ને આ-
શ્વિવૃત્તી કરવા લાગ્યા. તે વડે સ્વતંત્રતા તો અનિશ્ચય
મળી પણ 'ભુંડું કરવું કાસડું, યુરો ઉપાડવો બાર; તથા
ભુંડું જામવું, સુમને કેહેવો દાતાર'. એવી સ્વતંત્રતાથી
કંડાળો ઉપજ્યો, માટે વાણીયાની મુતમળીરી પસંદ કરી
આનંદથી દિવસ નિર્ગમન કરવા લાગ્યા કારણ તેમાં ઊભય
અર્થ સમવાતા હતા.

એમને ત્રણ પુત્ર તથા બે પુત્રી એવાં પાંચ ફરજંદ
થયાં. વડીલ પુત્ર નામે છોટાલાલ, તે વૈભવ ધર્મમાં લીન
હોવાથી મરજતદ ધારણ કરીને ત્યાંના ગોસ્વામીના મંદીરમાં
મુખિઆજીનું કામ કરેછે. બચેટ પુત્ર નામે ① મણીશંકર,
તેમણે શાળામાં સારી કેળવણી લીધી, તે વડે પ્રથમ મે-
હેતાજીપદ મેળવ્યું, પશ્ચાત કાઠિયાવાડ ડીવીજનપોલીકાલ
આતામાં કારકુની મેળવી. કામમાં કામલિયત અને સત્ય-
તાથી વર્તવાને લીધે પો. એ. સાહેબને પસંદ પડ્યું,
તેથી તે સાહેબે જાન્યો ચોક તામે ગોહીલવાડમાં જાઓ
પાયરીએ થાણુદાર નિમ્યાછે. કનિષ્ઠ પુત્ર નામે રણુછોડ, તે
પણ પ્રથમ મેહેતાજી થયા ત્યાંથી પોલીકાલ આતામાં
એક ગામના પોલીસ ઉનરપેક્ટર (ફોજદાર) થયાછે. આ બે
પુત્રોની હોદ્દાદાર સ્થિતિથી રામેશ્વર વ્યાસને પાછલા આધુ-

① એ ગૃહસ્થ સ્ત્રીશુભિરચ્છક આવેશી મગધર હોવાથી
સેમણે આ નિબંધ રચાવ્યો છે.

ત્યાંમાં ઘણું સુખ પ્રાપ્ત થયું હતું તે સ્પષ્ટ સમજાય છે.

ટોળક સાતીના એકડિયા કહેવાતા જ્યાંમાં યુજ્ય આગેવાનો (પટેલો) પાંચછ; તેમાં ત્રીજે નંબરે પોતે અધિકારી હતા. તેથી પાંચલું આયુષ્ય નાતની ખટપટમાં ગાળ્યું જણાય છે. એ ગૃહસ્થ સંવત ૧૯૩૬ ના ભાદવા સુદ ૧૧ ને મંગળવારને દિવસે પોતાની ૭૧ વર્ષની પુખ્ત વયે મુજરી ગયા છે. પરંતુ તેમના મુજરવાથી એક બાહાદુર આગેવાનની ખોટ પડી, તેણે કરી તેમના કુટુંબ તથા લાગતા વળગતાઓમાં ઘણી ગમી પેદા થઇ હતી.

ધર્મર એમના આત્માનું રક્ષણ કરે, અને પુત્ર પુત્રાદી વંશજોનાં પરાક્રમ, પ્રતિષ્ઠા તથા સુખની વૃદ્ધી કરે. આરતુ.

દોહા.

બુદ્ધિ મુજમાં છે નહી, પણ આ કર્યું પ્રયત્ન;
(જેથી) અધર્મિત હોય લખાણુ તે, માફ કરો કરી યત્ન. ૧
સ્વદેશિઓ માનો તમે, શાણા ને શૂર બીર;
પ્રથમ હતું આ દેશમાં, છે નહિ તેવું હીર. ૨
જોતાં જોતાંમાં ગયો, કાળ વ્યર્થ અજીત;
સૂકાર્ય તે નવ આદર્યાં, કર્યાં કાર્ય બયભિત. ૩
યવનતણા જીલમ યકી, નથી જુટયો નીજ દેશ;
જુટયો નીજ આચર્યુંથી, માનો એજ વિશેષ. ૪
રંક અર્જ કરે આપને, તે જાણો નહી વ્યર્થ;
કર્મ કરો શુભધર્મનાં, પામો જેથી અર્થ. ૫
દ્રઢતા છે આ જગતમાં, જનને માટ લગામ;
દ્રઢનર પામ્યા ઉદયને, કહેછે બૂપત રામ. ૬

સમાપ્ત.

આ (ક૦ દોં નામના) પુસ્તકને સહાતાર્યે પ્રથમથી
ગ્રહાક થનાર ગૃહસ્થોનાં નામ (સ્મરણ)ની યાદી.

અટક સહીત નામ.	પદ્ધી.	અગ્રીદ પ્રતો.	સ્થાન.
બા. દેવશંકર દયાશંકર	૨. કલાર્ક	૧૦	અમદાવાદ
બા. પ્રભાશંકર કલ્યાણરામ	તલાટી	૧૦	,,
બા. શીવશંકર ખેમર	તા. સે.ના શી	૨૫	,,
	રસ્તેદાર		
બા. મહાશંકર ધર્મરભાઈ	મહેતાજી	૫	,,
પુ. મગનલાલ મહાશંકર	,,	૧૦	,,
મહેતા. ગાધશંકર મગનલાલ	,,	૫	,,
પં. માણિકલાલ ખેમર.	પુરાણી	૩	,,
રા. બુલાખી મહાશંકર	કારકુન	૫	,,
રા. મુરજલાલ પેલાભાઈ	આ. મહેતાજી	૩	,,
બા. પેલાશંકર નરૌત્તમ	ક. કલાર્ક	૫૧	,,
શુ. મહાદેવ ગંગાશંકર	મા. કારકુન	૪૧	ખેડા
શા. હીરાલાલ કાળીદાસ	વિદ્યાર્થી	૧૫	,,
શુ. શીવશંકર મયાશંકર	ક. કારકુન	૩૫	,,
બા. કીરપાશંકર ભગવાન	દી.ડી. કારકુન	૧૫	,,
બા. દુર્ગાશંકર પરભુરામ	વૈદ	૧૦	વડોદરા
બા. કુરણશંકર જ્ઞેશંકર	તા. કારભારી	૧૬	,,
પં. મનસુરામ આપુજી	ગા. પા. કારકુન	૫	સાદરા
બા. કૃષ્ણરામ ગણપતરામ	આ. મહેતાજી	૪	ડભાણ
જો. બૃપતરાય હરગોવિંદ	જમીદાર	૧૦૦	વાસણાબુજર્ગ
શુ. ગણપતરામ જોયતારામ	ગા. તલાટી	૨	શીવડી તા. ખેડા

ભ. લક્ષ્મીશંકર દેવશંકર	હિડમારતર	૨૫	ખલણપુર
શુ. કાશીશંકર ભેચરજાલ	મા. કારકુન	૫	વીરમગામ
પં. લક્ષ્મીશંકર નથુરામ	તંજાડી	૩	"
તરવાડી મગનલાલ શંકર	"	૨	"
રાવળ. જ્ઞેશંકર હરગોવિંદ	આ. તંજાડી	૨	"
દવે શીવલાલ નથુરામ	આ. મહેતાજી	૧	"
વ્યા. મણીશંકર રામચંદ્ર	યાણદાર	૧૦૦	માળે ચોક.
ભટ. બાળાશંકર નથુરામ	વિદ્યાર્થિ.	૨	માતર
વ્યા. કેશવલાલ કીરપાશંકર	"	૨	"
ભ. શીવશંકર અનોપરામ	આ. મહેતાજી	૧	"
પં. પ્રેમાનંદ અનોપરામ	"	૧	"
વ્યા. કાણુરામ નાથજી	પુરાણી	૧૨	ઉમરેઠ
જ્ઞેશી. છગનલાલ ગગલ	વાળાતર	૨૦	મહેમદાવાદ
ભટ. દામોદર મનસુખ	વિદ્યાર્થિ	૧૫	"
રા. મગનલાલ ગોવરધન	હિ. કાનમુખલ	૧૫	"
રા. સા. માતીલાલ સુગ્રીલાલ	ચેરમેન પ્રાંતી	૪	પ્રાંતીજી
ભટ. સુરજરામ ગીરજાશંકર	દાકતર	૧૬	મુંબાઈ
ભ. કુશીરામ રામજી.	ફા. નં. ૨ ના	૪	"
	મારતર		
પં. રામનારાયણ જીવણરામ	કેશિયર	૫	"
પં. રામચંદ્ર રૂપશંકર	ગુમાસ્તી	૧	"
ભટ. બળદેવરામ કશ્નારામ	મહેતા.	૧	"
પં. ગણપતરામ પુરૂષોત્તમ	મહેતાજી	૭	કુંડળા તાલે
			ભાવનગર.
રા. માતીલાલ મહાશંકર	"	૪	અર્લાંદ્રા
વ્યા. રૂપશંકર ગંગાશંકર	કવીરાજ	૩	"
ભ. હરગોવિંદ ઉત્તમરામ		૧	"

વિનંતી પત્ર.

જો ગૃહસ્થેના રવાણિયમાં આ લઘુ પુસ્તક આવે, તે-
મણે પરીપક્ષગર્થે કૃપાકરીને અવાણુ કિંવા મંદમતીવાન
અત્યજનો (પર કે સુગાંઓ) માં પ્રથમથી તે અંત સુ-
ધી મોઢ વાંચી સંભળાવવાને થય લેવામાં પોતાનો અગ-
ત્યનો ધર્મ સમજાવો લેખકોએ. કારણ જ્ઞાણ પુરુષ અન્ત-
ણને માર્ગ સુચવતા નથી, તે અન્તર્થ પાપ કરતા
નો કંઈક વિભાગી તે હરેકે, એવું ધર્મશાસ્ત્રનું વચન છે.

આ લઘુ પરંતુ અગત્યનું પુસ્તક છે. એને થવાણુ કર-
વાથી રવેછીક લોભીઓ આંખઆડા કરશે, પણ ગુણી
જનો સોચ કરશે. દરેક સાતીમાંથી કન્ય વિક્રયનો નાકિં
દુષ્ટધારો નિર્મૂળ થવા કરાવો કરાશે, તે એ મહાપાપ
સુકત થઈશે. વળી સુનિતી આચરનાથી મંથર પ્રસન્ન થશે
તેણે કરી કલહ, દ્વેષ, નિર્ધનતા, વાંદાપણું, નિર્વંશાદી દુઃખ
નાશ પામી સર્વજનો સુખી થશે. તે ઊચ પુન્ય છે.

આ પુસ્તક પ્રસ્થનાર સજ્જનોને નીચે પ્રમાણે ગૃહસ્થે
અને જગ્યાથી રોકડી કિમ્મતે મળશે. પોસ્ટેજ છુદ્ડ મોકલ
નામ. ડેકોણું. ગામ.

વ્યા. નરોત્તમ નિત્યાનંદ સ મંત્રી, કાળુપર અમદાવા
પં. સદાશીવ રામનાથ તા. મારેતર, તાલુકા રકુલ માતર.

અનો પરામ હાઉચ મેહેતાજી, સ. નિશાળ ઉબાણ.

૨ કાળીદાસ, સોગીની માતાપાસે ઉમરેડ.

૨ જીવંકર, વાડી મધ્યે રંગ મહેલ વડોદરા.

જીવણરામ, શ્રીરંગીના દેવળ- (મુંબાઈ.

આગળ ઘેર નં. ૩૨)

